

Skub

DKP • Information • Debat • Aktivitet

NR.4 • NOVEMBER 2011

Folkebevægelsen mod EU

holdt landsmøde den 29.-30. oktober i Gladsaxe under parolen "Verden er større end EU". Landsmødet vedtog bl.a. en udtalelse med samme titel. Folkebevægelsen kan glæde sig over medlemsfremgang og imødeser med kampmod lovede folkeafstemninger om yderligere integration i det EU-ropæiske fallitbo.

Indholdsfortegnelse

Leder	side 3
Det korrumperede samfund	side 4
Her rammer blokaden Cuba	side 6
Fagligt Udvalg orienterer	side 8
Niels Bohr – en odysse i tid og rum	side 12
Teoridebat	side 18
Debat	side 22
Til fordel for Skub	side 24

Annoncepriser i *Skub*

1 side	kr. 1.000
½ side	kr. 500
¼ side	kr. 250

og så videre dernedad.

Skub ///

Skub nr. 4 november 2011

Udgivet af Danmarks Kommunistiske Parti
Frederikssundsvej 64, 2400 København NV
Tlf.: 33 91 66 44

www.dkp.dk

E-post dkp@dkp.dk

Giro 5 00 27 53

LaserTryk, Århus

Ansvarshavende redaktør:
Henrik Stamer Hedin

Synspunkter fremsat i signerede artikler
dækker ikke nødvendigvis redaktionens eller
partiledelsens holdning.

Skub udkommer 4 gange om året.
Årsabonnement: Kr. 200

Deadline næste gang den 5. januar 2012

Åbningstider

for DKP's sekretariat og partibutik,
Frederikssundsvej 64, København NV

Torsdag kl. 13.00-16.00 Ejnar Olgenkjær

Fredag kl. 13.00-16.00 Per Feldballe Eriksen

Telefon: 33 91 66 44

Gode politiske bøger

modtages i partibutikken, Frederikssundsvej
64, København NV.

På forhånd tak!

Sekretariatet

Hvem tabte i Libyen?

Måske er der læsere, der stadig husker, da Herbert Pundik for noget i retning af en menneskealder siden blev gjort til chefredaktør for *Politiken*. Det vakte en vis opsigt, fordi Pundik boede i Israel og kun indfandt sig i det berømte hjørnekontor på Rådhuspladsen i København et par gange om året. Under hans ledelse blev *Politiken* et entusiastisk talerør for den israelske stat.

Jeg véd ikke, om det var *Politiken* eller Pundik, der blev træt af det lidt besværlige arrangement, men det ophørte i hvert fald. Pundik bor stadig i Israel, og han skriver stadig i *Politiken*. Han hører efter sine mange år i regionen til de bedste danske kendere af mellemøstlige forhold, og han er derfor også blandt de skarpeste kritikere af Israels politik.

Så der er åbenbart noget om det gamle ord, at når Fanden bliver gammel, går han i kloster.

Den 30. oktober i år skrev Pundik endnu en gang i sit gamle blad, igen om mellemøstlige forhold, men alligevel om noget lidt andet. Overskriften på hans Signatur-klumme lød: »Qatar vandt borgerkrigen i Libyen.«

Qatar er et af de små Golf-emirater, nabo til østaten Bahrain og til det langt større Saudi-Arabien. Emiren af Qatar er et særsyn blandt enevoldsherskere: Hans TV-station Al-Jazeera er almindeligt respekteret og spillede en aktiv rolle i det såkaldte arabiske forår, og han er i fuld gang med at modernisere sin lille oljestats uddannelsesvæsen. Man har *er* enevældig og reaktionær, hans 300.000 undersåtter har ingen stemmeret og ikke lov til at danne partier, hans styre er baseret på sharia-lov, og hans soldater var med til at drukne revolutionen i Bahrain i blod.

De var også med i den libyske borgerkrig. Det har gjort bemærkelsesværdigt lille indtryk på dem, der mener, Gaddafis fald var en befrielse af Libyen. Ifølge Pundik er det i dag emirens allierede, en islamisk krigsherre ved navn Hakim Belhaj, der behersker Tripoli, og han »tager ikke ordrer fra Libyens midlertidige regering«. I hans selskab var emirens generalstabschef til stede, da Tripoli blev erobret. Emirens elitestyrker befinder sig i Benghazi, og hans bevæbning og finansiering af oprørsstyrkerne var efter Pundiks mening »muligvis« afgørende for borgerkrigens udfald. Hans og hans allierede Belhajs dagsorden er en islamisk stat.

Alt sammen i forståelse med Vesten og først og fremmest med Frankrig, der har uddannet emirens elitestyrker. Og lad os genopfriske hukommelsen: Det var som bekendt Frankrig, der både indledte luftkrigen mod Libyen, allerede inden NATO havde besluttet sig, og afsluttede den ved at få ram på Gaddafis bilkonvoj, da den forsøgte at flygte fra Sirte.

Der kan siges meget ufordelagtigt om Gaddafi – en diktator, en forfængelig nar og så videre. Men han spillede først og fremmest en positiv og progressiv rolle ved at lede sit land ind i den panarabiske revolution, der for en generation siden for første gang udfordrede imperialismens dominans i Mellem-østen.

Derfor hadede imperialismen ham uanset at han på sine gamle dage faldt til patten og gik imperialismens ærinde. Nu har de så fået ram på ham. Og den måde, det skete på, siger ikke noget rart om de kræfter, som nu er ved magten i Libyen.

Qatar og Frankrig samt en håndfuld andre vestlige magter står i dag som sejrherreerne i Libyen. Det efterlader et spørgsmål: Hvem tabte borgerkrigen?

Hvor imperialismen og reaktionen sejrer, er det folkene, der taber; anderledes kan det ikke være. Qatar har fremmet sin reaktionære, islamistiske dagsorden. Og Frankrig og Storbritannien har i Libyen genvundet det fodfæste i den arabiske verden, de nogle måneder før mistede i henholdsvis Tunesien og Ægypten. Måske havde det ikke været nødvendigt: Valget i Tunesien blev vundet af et højreklerikalt parti. Revolutionen i Ægypten synes omklamret og på vej til at blive kvalt af en militærjunta med udspring i det gamle styre. I Yemen står revolutionen i stampe; i Bahrain er den slået ned.

Gaddafi måtte sande den samme lære som Saddam Hussein: Der er ingen redning i at give efter for imperialismen. Hverken for herskerne eller deres folk.

Det korrumperede samfund I

Under den tyske besættelse samarbejdede det danske politi ikke blot loyalt med besættelsesmagten; der var også korruption på højeste plan i korpset

Af Torben A. Petersen

En af de mere ukendte skikkelser fra besættelsestiden er den tidligere direktør for Københavns politi, cand. jur. Ivan Peder Hutzen Stamm, IPS, der både i slutningen af 1930'erne og under besættelsen spillede en noget kontroversiel rolle. Han var blevet udnævnt til politidirektør i 1937 med bl.a. politisk opbakning fra Socialdemokratiet, der godt kunne lide den angiveligt noget barske politileder. Da landet var blevet besat i april 1940, kan man påstå, at IPS fik sin »storhedstid«, bl.a. da han hermed fik nye muligheder i forhold til en slags lønforøgelse og adgang til Københavns politis økonomiske ressourcer.

Politiet arbejdede for tyskerne

I denne kontekst skal det erindres, at det var blevet aftalt mellem den dengang Thorvald Stauning-ledede regering og den tyske besættelsesmagt, at det danske politi fortsat skulle stå for opretholdelse af ro og orden i samfundet, herunder efterforske kriminalsager samt sikre tyske militærinstallationer og lignende imod sabotageaktiviteter. Dette betød også, at den danske politistyrke og det samlede antal ansatte i politiet forøgedes kraftigt i perioden 1940 til 1944, hvor det tyske politi og militær i september 1944 anholdt det danske politi, eller en del heraf, cirka 1.600 betjente.

IPS' forhold til den tyske besættelsesmagt og til det tyske politi i Danmark, herunder ORPO, fremgår eksplicit af et fotografi fra juli 1941, idet man her ser den storsmilende politidirektør sammen med en tysk politiofficer, en vis Herbert Becker, ved en »festlig sammenkomst«; skal man dømme efter mængden af flasker med alkohol samt cigarkasser på bordet har den tyske besættelse af landet ikke ødelagt den gode stemning

Politidirektør Ivan Stamm hygger sig med politigeneral Becker, ORPO, samt andre tyske ORPO-politifolk, juli 1941, antageligt på Københavns Politigård. Kilde: Frihedsmuseet (ingen copyright issue).

mellem de danske og tyske politikolleger.

Politi og stikkere: sagen Christian Rottbøll

IPS demonstrerede sit gode forhold til den tyske besættelsesmagt og Det Tredje Rige mere generelt i sagen om den danske kaptajn i det britiske SOE Christian Rottbøll, CR, da Københavns Politi deltog i en anholdelsesforretning den 26. september 1942. CR var knapt et halvt år tidligere blev sendt ned med faldskærm sammen med to andre SOE-agenter, der var specialtrænet i radiokommunikation mv.

Den britiske regering og militære ledelse ønskede flere oplysninger om det tyske militærs bevægelser i Danmark, transporter fra og til det øvrige Skandinavien etc. Med henblik på at udbygge radiokommunikationen mellem Danmark og Storbritannien, det vil sige SOE, blev yderligere SOE-agenter sendt ned med faldskærm efterfølgende. Grundet den forøgede radiokommunikation mellem Storbritannien og Danmark kom den tyske besættelsesmagt, bl.a. ved hjælp af pejlevogne der opfangede radiotrafikken, på sporet af den skærpede britiske militære efterretningsindsats.

Tyskerne indsatte stikkere og andre der skulle spore, hvem radiooperatørerne var, og hvorfra de sendte, og det lykkedes de pågældende at opspore, at der var blevet sendt ekstra SOE-radiooperatører til Danmark. Det lykkedes endvidere stikkerne at opspore navnene på tredive personer, og at disse havde forbindelse til de dansk-britiske SOE-agenter, herunder CRs formodede opholdssted i København. Tidligt om morgen den 26. september 1942 havde politiet fundet frem til, at der måtte opholde sig en eller flere SOE-agenter eller lignende på adressen Øresundsgade nr. 19, 5. sal (i vore dage: Vordingborggade), og et antal ordens- og kriminalbetjente stormede op mod femte sal i etageejendommen.

Heroppe bankede de hårdt på døren, og CR åbnede i pyjamas og blev straks konfronteret med et antal pistolmundinger i ansigtet. CR var af den opfattelse, at der var en form for aftale mellem modstandsorganisationerne og politiet om ikke at skyde britiske agenter mv. Det kom dog hurtigt til håndgemæng mellem politiet og CR, der endte med, at CR kort tid efter lå død på gulvet med omkring tolv politikugler i sig, heraf tre i hovedet affyret af en vis kriminalassistent Øst fra Københavns Politi.

Hundekasse og politidirektøren

Og det er her, at bl.a. IPS' særlige lønforhold kommer ind i billedet, for kriminalbetjent Øst fik senere et gratiale på 300 kroner, eller en slags dusør om man vil, for nedskydningen af CR og for betjentens »resolutte handlemåde«. For siden 1937, da IPS blev politidirektør, var der blevet temmelig langt mellem de særlige løntillæg, eller fedterøvstilla som man ville kalde det i dag, eller dusører som det hed dengang. De særlige dusører til de ansatte ved Københavns Politi stammede fra den særlige »Hundekasse«, det vil sige de bøder som borgerne havde indbetalt hvis deres hunde havde overtrådt politivedtægten eller lignende. Indbetalingerne forblev, bogføringsmæssigt, i kassen

Kaptajn i SOE, Christian Michael Rottbøll. Kilde: Wikipedia (ingen copyright issue).

hos Københavns Politi og blev ikke indbetalt til finansministeriet. Indtægten til »Hundekassen« lå på godt 10.000 kroner i 1940 eller hvad der i 2011 svarer til godt 241.804 kroner, et ganske pænt personligt løntilskud.

Nogle år efter, at IPS var blevet politidirektør, begyndte rygterne nemlig at gå på, at IPS selv tilegnede sig indholdet af den såkaldte »Hundekasse«, eller at han brugte kassen på sit personlige forbrug eller et slags ekstraordinært løntilskud til sig selv, ubeskattet selvfølgelig. For hvem holder øje med politiets interne økonomiske dispositioner? Slet ikke når dette vedrører en af de øverste ledere i politiet. Der er ingen andre myndigheder i Danmark, der overvåger politiets gøren og laden, andre end politiet selv og justitsministeriet, som politiet jo også er en del af. Der er med andre ord ingen ekstern myndighedskontrol med politiets dispositioner og ageren, hverken i 1940'erne eller i vore dage. Selv i det relativt konservative Storbritannien har der i årtier været en ekstern myndighed der holder »et vågent øje« med politiet.

IPS' muligheder i forhold til i hvert fald »Hundekassen« og muligvis også andre af Københavns Politis budgetmidler betød også, at han, selv under besættelsen, kunne erhverve et stateligt tjenestekøretøj til sig selv. En General Motors luksus Buick med plads til syv personer, selv om Københavns Politi allerede havde stillet en anden Buick med plads til fem personer til gratis rådighed for politidirektøren. Både den fempersoners og den syvpersoners Buick var selvfølgelig chaufførkørte. Selv under besættelsen blev der dog rejst kritik af IPS' økonomiske dispositioner, men denne forklarede sig med, at han ofte måtte til møder med den tyske besættelsesmagt og derudover også havde besøg fra både finsk politi og svensk politi mv.

Fortsættes side 7

Den 15. oktober stemte FN's generalforsamling om en resolution, der pålagde USA at ophæve sin blokade mod Cuba. For 20. gang blev afstemningen en overvældende sejr for Cuba: 186 lande stemte for. Sidste år var det godtnok 187, men der var stadig kun de samme 2 lande, der stemte imod – USA og Israel.

USA plejer ikke at rette sig efter FN og gør det nok heller ikke denne gang. Så nedenstående artikel fra Dansk-Cubansk Forening er sikkert stadig aktuel, når dette læses.

Lige her rammer USA's blokade

USA's blokade mod Cuba håndhæves nidkært af myndighederne i Washington. Blokaden rammer alle cubanerne og den rammer befolkningen i USA, der har forbud mod at rejse til Cuba.

144 inspektører arbejder i et særligt kontor under USA's finansministerium for at holde øje med, at blokaden mod Cuba overholdes – både af USA's egne selskaber samt alle deres datterselskaber og dertil af alverdens selskaber i ethvert land i verden. For 20 år siden arbejdede der 10 mennesker i dette kontor, der er kendt under forkortelsen OFAC.

På baggrund af OFAC-medarbejdernes nidkære arbejde slår USA's myndigheder til med bøder, fængselsstraffe, erstatningskrav og indrejseforbud i USA mod virksomhedsledere, der ikke overholder forbuddet mod at handle og investere i Cuba inden for de områder, som USA har medtaget i sine blokadelove.

På det seneste har myndighederne i Washington udskrevet en bøde på 502.000 dollar til Texas-virksomheden Flowserve Corp, som har solgt udstyr til olieeftersforskning til selskaber i tredjelande, der handler og samarbejder med Cuba.

Myndighederne har også rejst et krav om erstatning på 2,5 millioner dollar, oplyser den cubanske avis *Juventud Rebelde*.

Pres på Repsol

Det kan blandt andet være det spanske olieselskab Repsol, som har købt udstyr hos Flowserve Corp. Repsol samarbejder med den cubanske regering om at finde og udvinde olie både til lands og off-shore i Cuba.

Den 19. maj i år bad Florida-senatoren Bill Nelson USA's udenrigsminister Hillary Clinton om at gribe ind over for regeringen i Madrid for at få stoppet Repsol's olieprojekter i Cuba. Kort efter tog en delegation med USA's indenrigsminister spørgsmålet op med den spanske regering under et besøg i Madrid.

Disse informationer kan man læse i Cubas rapport til FN's generalforsamling. Over 32 tætskrevne sider redegør Cuba for en lang række negative konsekvenser og helt konkrete økonomiske tab, som USA's blokade medfører i Cuba.

Eksempler fra rapporten

Mineindustrien og råvareeksport: Det har kostet Cuba 14.844.128 dollar, at landet ikke længere kan købe svovlsyre hos et firma i Mexico til sin nikkeludvinding. Cuba importerede 410.491 ton svovlsyre i 2010 og var på grund af blokaden nødt til at betale 73,66 dollar per ton til en ny leverandør. Hos den tidligere leverandør i Mexico var prisen per ton på 37,50 dollar.

Sukkereksport til lave priser: Cubas sukker kan på grund af blokaden ikke sælges over varebørsen i New York. Det betyder, at Cuba får en lavere pris for sin sukkereksport. Cuba har beregnet tabet på sukkereksporten de seneste 12 måneder til 37 millioner dollar. Men endnu større tab lider Cubas sukkerindustri på grund af vanskeligheder ved at skaffe de nødvendige forsyninger til produktionen både på marken og i sukkermøllerne. Disse tab opgøres til 62,1 millioner dollar i beregningsåret.

Turismen taber mest: Den sektor, hvor tabene er størst, er inden for turisme. Her medregnes tab på grund af, at USA's indbyggere ikke må rejse til Cuba, medmindre de har familie dér. De, der har familie i Cuba, må kun rejse dertil i begrænset omfang og kun bruge et begrænset antal dollar under opholdet.

Her medregnes tab som følge af, at næsten alle store krydstogtskibe i Caribien sejler forbi Cuba på grund af blokaden. USA's blokadelov – den såkaldte Toricelli-lov fra 1993 – forbyder nemlig skibe, der har været i Cuba, at anløb havne i USA de følgende seks måneder. Derfor kan krydstogtskibene ikke lægge til i Cuba.

Her medregnes også en særlig afgift på blandt andet canadiske kreditkort, når de bruges i Cuba, og der medregnes højere priser på grund af blokaden på de varer, som indkøbes til turistsektoren.

Når disse og andre tab eller ekstraudgifter lægges sammen, ender beløbet på ikke mindre end 1.713 millioner dollar.

Skolemateriale: Den cubanske virksomhed Union Poligrafica har opgjort sine tab på grund af blokaden til 1.649.700 dollar. For dette beløb kunne virksomheden have fremstillet 9.200.000 kladdehefter, som ville dække 21 procent af skolelæseens behov i et år.

Hygiejne: Union Suchel fremstiller sæbe, parfume og andre hygiejne-artikler. Suchel har opgjort sine tab til 1.368.600 dollar. For dette beløb kunne Suchel have fremstillet 6.900.000 stykker håndsæbe til befolkningen.

Pressemeddelelse

Fortsat fra side 5

Da freden kom

Da krigen stoppede i maj 1945, stoppede IPS' karriere som politidirektør ligeledes, han blev afsat den 5. maj 1945 og genindtrådte ikke senere ved politiet, men der blev mærkeligt nok ikke rejst tiltale, hverken for hans særligt venskabelige

Bibliografien er en skildring af diskussionen i DKP; om behovet for nytænkning af marxismen.

Den er på ca. 70 sider og koster 75,- ekskl. forsendelse.

**Den kan bestilles på
larsulrik_1@hotmail.com**

forhold til de tyske besættelsesmyndigheder eller nedskydningen af CR eller lignende.

Han nedsatte sig senere som cigarhandler på Frederiksberg, en lokalitet han nok har følt sig hjemme i, bl.a. da kommunalbestyrelsen, som i Gentofte, har haft konservativ ledelse i al den tid kommunen har eksisteret. Det har været da Arne Stæhr Johansen, kaldet »Stæhren«, var stærkt konservativ borgmester for Frederiksberg Rådhus og bl.a. i forbindelse med byggeriprojekter i kommunen blev mistænkt for bedrageri og dokumentfalsk.

IPS blev optaget i Kraks Blå Bog i 1943, hvor han står omtalt med uddannelse, titel mv. Det er dog ikke så mærkeligt, at IPS ingen problemer havde med at samarbejde med de tyske myndigheder, herunder politi. Allerede før besættelsen var der et ikke ringe samarbejde mellem de danske politietterretningsafdelinger og Gestapo, og fra 1939 med RSHA i Prinz-Albrecht-Straße i Berlin, bl.a. med henblik på at hjemsende tyske flygtninge.

I det lys er det heller ikke svært at forstå, hvordan »Edderkoppesagen« kunne finde sted næsten lige efter krigen og få det omfang og karakter, som korruptionssagen fik og chokerede det danske samfund med bl.a., at så mange danske politifolk var involveret. Sagen startede i øvrigt under besættelsen og baserede sig bl.a. på sortbørshandel grundet mangel på levnedsmidler, alkohol, cigaretter etc. Det kan ikke udelukkes, at IPS også frem til 1945 har været involveret i »Edderkoppesagen«.

Fagligt Udvalg orienterer

Erfaringer fra enhedsarbejdet videreføres side 8

”Kan det virkelig passe”-initiativet: Møde i Odense side 9

Udtalelse derfra side 9

Overenskomster side 10-11

Erfaringer fra enhedsarbejdet videreføres

Af Peder Pedersen, formand for Fagligt Udvalg

Et nedsat udvalgs opgave er at bidrage til de beslutninger, der er vedtaget i partiet – mest direkte, hvad nærværende angår, de beslutninger, der blev taget på landsmødet i 2009. Beslutningerne her var blandt andre det nye – eller fornyede – program.

Dertil kommer også, at det faglige arbejde er den drivende kraft til samfundsforandring i overensstemmelse med marxistisk tankegang. Vi skal forsøge at forbedre løn og arbejdsforhold på arbejdspladserne og for de udstødte fra arbejdspladserne, så der i længden bliver skabt en tillid, der er nødvendig, for at de opnåede resultater også kan blive politiske.

Selv om vi som kommunister har oplevet store tilbageslag, er vi alligevel i en proces, hvor vi forsætter med at udvikle resultaterne af tidligere indsats.

Det er forkert at tro, vi bare står ved en begyndelse. Men årene med splittelse i den kommunistiske bevægelse har selvfølgelig sat sine spor. Der er en tilbøjelighed til, at splittelse avler splittelse. Så er der ikke andet at gøre end at holde fast på den røde tråd i historien og minde om, at vi har erfaringer, hvor enhedens metode har givet resultater.

Den viden er en dyrebar skat, der ikke skal graves ned, men øges og styrkes, som kapital nu skal – også kommunisterne kapital. Det er vigtigt at arbejde for de nære resultater; men det er også vigtigt at vide, at de resultater indgår i en længere proces, og at vi knytter det sammen med det politiske i partier og i Folketing.

Det var den tidligere DKP-formand Knud Jespersen, der ofte fremhævede: »Før arbejdernes krav ind i Folketinget! Vi er arbejdernes repræsentanter her.« Vi har i perioden markeret os under overenskomstsituationer. Vi har søgt at videregive

internationale aktiviteter, strejker og krav om faglige rettigheder.

Det har ikke været ret meget mere end oplysning og et fingerpeg om, hvad vi ville; men vi håber det er en spire til fremtidig virke.

Vi er i det faglige udvalg glade for, at det lykkedes at samle KP, KPId, DKP og Enhedslisten til samarbejde om netop at få arbejderklassens krav ført ind i Folketinget. Tillidsfolk udtrykte en opfordring i en helsides annonce i *Arbejderen* og andre blade til at stemme på Enhedslisten som det eneste opstillede parti, der klart vendte sig mod forringelserne, der var bestemt af den borgerlige regering.

Det var godt at opleve at vore udvalg kunne arbejde sammen, så det på møderne var svært at se forskellen på vore faglige synspunkter. Det kunne ligne en diskussion i et parti.

Det var – det er stadig nødvendigt at forsvare arbejdernes rettigheder og fremhæve fagbevægelsens værdi. Men det er forhåbentlig også et bidrag til at forstå værdien af enhedens metode. Vi håber som udvalg at have bidraget til at vise kammeraterne, at det er muligt at komme videre på enhedens vej. Vi har mødt kammeraterne fra de øvrige udvalg som ligeværdige kampefæller.

Det er nødvendigt at udvikle tillid og søge efter de bedste egenskaber i stedet for det modsatte: at fremhæve de mørke sider.

Kan det virkelig passe?

Torsdag den 27. oktober arrangerede Kan det virkelig passe-initiativet sin tredje faglige konference, denne gang i Odense. Spørgsmålet på konferencen var denne gang: Må man affinde sig med markedets frie spil?

Af Henning Jakobsen

Initiativet »Kan det virkelig passe« oplyser på hjemmesiden www.kandetvirkeligpasse.dk, at det er et tværfagligt initiativ af fagforeninger og faglige organisationer for både privat og offentligt ansatte, der ønsker at bidrage til udviklingen af en

solidarisk velfærdspolitik, der sikrer lighed, ordentlige job og sociale rettigheder. Initiativet arrangerer konferencer om centrale faglige og velfærdspolitiske emner, der belyses og diskuteres mellem aktive fagforeningsfolk, eksperter og politikere fra »rød blok«. Endvidere fremgår det af hjemmesiden, at formålet er at lade fagbevægelsens aktive tillidsrepræsentanter komme i direkte dialog med beslutningstagere i Folketinget om spørgsmål som jobskabelse, arbejdsløshedslovgivning, faglige uddannelser og bedre arbejdsmiljø. Samt at indfaldsvinklen er spørgende: »Vi vil stille spørgsmålstejn ved grundlæggende dogmer, der – især under den tidligere borgerlige regering – er brugt til afmontering af velfærd og faglige rettigheder.« Initiativet har i første halvår af

Fortsættes side 10

Udtalelse konference 3

Kravet er jobskabelse og omstilling til bæredygtige produktionsformer

Massearbejdsløshed er siden finanskrisens gennemslag i 2008 igen blevet ubehagelig hverdag i Danmark. Men allerede før krisen var der tegn på, at den danske produktionsstruktur ikke kun var under kraftig forvandling, men også havde behov for at blive drejet i en anden retning.

Hundredtusind arbejdspladser inden for fremstillingsindustrien og den offentlige sektor er forsvundet i de sidste årtier, og samtidigt har man set en eskalerende miljø- og klimakrise.

Løsningen på job- og klimakriserne er ikke i strid med hinanden. Tværtimod. Investeringer i grønne løsninger kan skaffe arbejde og job og fastholde fysisk produktion i landet. Det vil også kunne generere job inden for forskning, uddannelse, byggeri, landbrug og generelt inden for industrien.

Derfor har vi også med glæde noteret, at investeringer i grønne jobs, klimareoveringer og vækstinitiativer er det område, der fungerer som kit for det nye folketingsflertal efter valget i september.

Vi støtter regeringsgrundlagets opstilling af bindende mål for omlægning til vedvarende energikilder og indførsel af forpligtende reduktioner af drivhusgasser og forurenende teknologier. Vi støtter målsætningen om at omlægge produktion til bæredygtige principper og brug af intelligente skatter, der stimulerer forskning og udvikling af grøn teknologi.

Vi ser nu frem til realiseringen af målsætningerne. Det kan dels ske gennem markedsstimuleringer til udvikling af nye økologiske produkter og produktionsformer og dels gennem forpligtende krav og påbud til produktion, bygningsmasse og husholdninger, der nedbringer CO₂-udledning og brug af fossile brændstoffer.

Hvis en omstilling til bæredygtige og grønne produktionsformer skal lykkes er det nødvendigt at kravene til produktion og bygningsmasse kombineres med investeringer i ny forskning og uddannelse. Der må derfor skabes forskningsakademier inden for alle afgørende produktionsgrene, der kan opsamle erfaringer, videreudvikle teknologier og sprede viden om grønne fremstød.

Når de ansatte skal indgå i udviklingen af grønne teknologier, kræver det nye muligheder for omskoling og oplæring i nye produktionsmetoder, materialeforbrug og skånsom omgang med naturgrundlaget. Det kræver en systematisk revidering af ikke kun de eksisterende uddannelser for den fremtidige arbejdskraft, men også mulighederne for efter- og videreuddannelse af den eksisterende arbejdskraft, både ansatte og arbejdsløse.

Endelig opfordrer vi regeringen til straks at oprette et forum, hvor miljø-, klima-, beskæftigelses- og erhvervsministre kan komme i forpligtende og udviklende dialog med fagbevægelsen, de grønne organisationer og erhvervslivets interesseorganisationer.

70 tillidsfolk og fagforeningsrepræsentanter samlet til Kan det virkelig passe-konference i Odense, 27. oktober 2011

Fortsat fra side 9

2011 afholdt to konferencer: Den første i København den 3. maj under overskriften: Kommer der til at mangle arbejdskraft? Den anden i Fredericia den 7. juni under overskriften: Er den offentlige sektor for stor?

Må man affinde sig med markedets frie spil?

Initiativets 3. konference foregik torsdag den 27. oktober i Odense, hvor ca. 70 fagligt aktive diskuterede miljømæssigt bæredygtig erhvervspolitik under overskriften »Må man affinde sig med markedets frie spil?« Anders Olesen, formand for Byggefagenes Samvirke, fortalte om mulighederne for energi- og klimareoveringer af bygninger, som vil kunne sikre øget beskæftigelse - også i industrien, der skal producere de nødvendige materialer - og samtidig være økonomisk attraktive pga. det mindre energiforbrug. Også øgede investeringer i mere og bedre offentlig transport og vedvarende energi blev fremhævet som nødvendige af flere oplægsholdere. Flere udtrykte glæde over den nye regerings større lydhørhed over for disse krav. John Holten Andersen, lektor på DTU, gik skridtet videre og fastslog, at det er nødvendigt med en grundlæggende

politisk og økonomisk forandring af samfundet fra en spekulationsøkonomi til et mere bæredygtigt samfund, hvor varer produceres så tæt på anvendelsesstedet som muligt.

Tre konferencer i vente

Flere oplægsholdere pegede på en grøn skattereform som en umiddelbar mulighed for at begrænse forurening. Per Clausen fra Enhedslisten understregede dog det vigtige i, at evt. grønne afgifter er i social balance, så det ikke bliver en skattestigning for de fattigste. Også repræsentanter fra de tre regeringspartier deltog på konferencen i Odense, ganske som tilfældet forventes at være på de kommende konferencer i initiativet. De kommende konferencer er som følger:

Er de arbejdsløse, ikke arbejdsløsheden, problemet? - 29. november i København

Skal alle ikke have en uddannelse? - 24. januar i Odense

Er arbejdsmiljø et fremmedord? - 27. marts i Odense

Skub og DKP-nyt følger naturligvis fortsat med i initiativets arbejde.

Nogle markante overenskomstkrav OK2012.

Trepartsforhandlinger spørger også.

Af Ole Odgaard

også et krav.

Fagbladet 3f nr. 12 14okt. 2011 side 18-19.

Faglig ansvarlighed

Ved de kommende overenskomstforhandlinger er der en lang række krav til ny overenskomst.

LO -fagbevægelsen mister medlemmer, som falder for utroværdige alternativer hos gule, såkaldte fagforeninger eller bliver uorganiserede. En af følgerne er, at der bliver færre indbetalinger til blandt andet overenskomstens vedligeholdelse og uddannelse af tillidsrepræsentanter.

De uorganiserede eller gule arbejdere nyder godt af løn og arbejdsforhold, fordi de arbejder under en overenskomst, som er skabt af LO-fagbevægelsen.

Kravet om at alle overenskomstdækkede skal bidrage til fælles goder er relevant og retfærdigt, f.eks. vil det indgå i 3f's OK -krav at arbejdere, som ikke står i 3f, skal bidrage med betaling til AMU kurser.

Løndumping

Især Byggegruppen i 3f har sat ind i kampen mod løndumping. Tusinder af danske byggehåndværkere går ledige og kunne bidrage til det danske samfund, hvis de altså havde et arbejde. Kravet om kædeansvar, hvor entreprenører lønner efter dansk overenskomst, har toprioritet.

Møde inden for 48 timer ved mistanke om løndumping er

Offentlig kontrol med byggefirmaer

Her skal også nævnes, at Enhedslisten vil give fagbevægelsen bedre redskaber ved at fremsætte forslag i Folketinget om offentlig kontrol- og udrykningsstyrke, mod plat og svindel. Udenlandske virksomheder skal forhåndsgodkendes og efterfølgende mødes med konsekvenser ved lov- og overenskomstovertrædelser.

Ved alle offentlige opgaver skal kræves, at ILO-Konventionen nr. 94 skal overholdes; det er kravet om, at arbejdet udføres på overenskomstmæssige vilkår. På det private område skal gælde kædeansvar, altså bestillers ansvar for at leverandører og underleverandører overholder myndighedskrav og aftaler om løn og arbejdsvilkår.

Arbejderen 29 okt. 2011 side 8 Kronik af Finn Sørensen MF. for Enhedslisten.

3-partsforhandlinger

I valgkampen var S-SF fremme med udmelding om længere arbejdstid; man er enige med arbejdsgiverorganisationen DA om, at en time mere om ugen for dem, som allerede er i arbejde, vil være et godt (arbejder) bidrag til at rette op på dansk økonomi.

Om der er et øget arbejdsudbud til at dette kan realiseres er et spørgsmål, men det er dog ikke et forslag der tilgodeser de

arbejdsløse.

Værre er at S-SF forslaget gør det let for regeringen at indgå i trepartsforhandlinger med arbejdsmarkedets parter; det har allerede vakt en del uro, at regeringen allerede nu har meddelt at disse treparts forhandlinger skal ligge efter overenskomst-

fornyelsen – altså må der blive tale om et forud tilrettelagt overenskomstindgreb.

Nogle faglige ledere har reageret skarpt over dette, men der er dog tale om et regeringsindgreb, uanset om det kommer før eller efter en overenskomstfornyelse.

Kampen for en ny politik skal fortsætte

Af Henrik Hald

I det nyligt afholdte folketingsvalg viste fagbevægelsen, at man med en fælles indsats kan presse den politiske dagsorden. Det var ikke mindst takket været dette pres, at vi slap af med den borgerlige liberalere regering. Dette pres skal nu fastholdes, hvis man også vil sikre en markant anden politik.

For os som kommunister var det af afgørende betydning, at vi fik en anden regering. 10 år med Fogh og Løkke ved roret havde haft massive omkostninger for den danske arbejderklasse og de svageste grupper i samfundet. Den tidligere regerings konstante angreb på vores tilkæmpede rettigheder havde efterhånden nået et sådant omfang, at man med rette kan drøfte, om vores ”skandinaviske velfærdsmodel” reelt var / er eksisterende i praksis.

Udhuling af dagpengesystemet, forringelser i sygedagpengesystemet, fjernelse af efterløns-rettighed, nytteløs aktivering af ledige er bare nogle få eksempler på de forringelser, Fogh og Løkke bidrog med til det danske samfund. Alt sammen fulgt op af et fuldstændig vanvittigt bureaukratisk administrationssystem for at kontrollere og mistænkeliggøre almindelige mennesker som snydere og bedragere.

Netop fagbevægelsens sammenhold og enhed i forhold til disse spørgsmål skabte forudsætningerne for et nødvendigt regeringsskifte. Man lavede en række kampagner, bl.a. 3Fs ”SKÆV” kampagne, samt en række lokale initiativer, hvor man bl.a. kunne opleve velfærdsnetværk og grupper, nedsat af de faglige organisationer. Alt sammen for at sætte et stort spot på de reelle konsekvenser, 10 års borgerlig liberal politik har overfor den menige dansker.

Man gik sammen ud og anbefalede at stemme på A, F eller Ø, uden at nogen, f.eks. socialdemokratiet, blev mere eksponeret end andre.

Strategien gav bonus. Løkke måtte afleverer nøglerne til statsministeriet. Det parti, som mest tydeligt havde gjort sig til talsmand for de krav til en ændret politik som fagbevægelsen havde rejst, Enhedslisten, fik en markant fremgang. Til gengæld fik de partier, der ikke var tydelige og klare i deres

udmeldelser om f.eks. dagpengeperiode, efterløn m.m., en tilbagegang. Mest markant gik det ud over SF.

Nu står vi så i en situation, hvor regeringen nok er blevet en anden, men vi mangler stadig at se de store ændringer i politikken. Man kan vel med rette sige, at de store løfter, der blev givet under valgkampen specielt fra socialdemokratiet og SF, ikke står mål med den virkelighed, som er blevet præsenteret i det besluttede regeringsgrundlag.

Dagpengeperioden er ikke blevet forlænget ud over ½ år, forringelserne af efterlønnen bliver ikke tilbagerullet, aktiveringscirkuset fortsætter med fortsatte stokkeslag til de ledige. Eneste konkrete lysning er, at man umiddelbart ønsker at fjerne varighedsbegrænsningerne på sygedagpengene, så sygemeldte ikke falder ud af systemet. Og ros for dette!

Derudover ser vi ligeledes regeringen i et usmageligt forsøg på at tækkes de danske arbejdsgivere. Socialdemokratiet og SFs forslag om indkaldelse til 3-partsforhandlinger for bl.a. at diskutere den massive udfaldsproblematik, der findes for ledige medlemmer med en 2½ årig dagpenge periode, er blevet udsat til efter OK-forhandlingerne. Dette er sket efter krav fra arbejdsgiverne, der i bedste arrogance har sagt, at de ønsker at se hvad den nye overenskomst kommer til at koste arbejdsgiverne, inden de ønsker at drøfte problemerne i forhold til de ledige. Denne holdning er nu bakket op af regeringen, og dermed har man taget fagbevægelsens medlemmer som gidsler for at sikre kravet om løntilbageholdenhed og reallønsfald.

Så der er fortsat brug for, at den enhed, de faglige organisationer udviste under valgkampen for at sikre en anden regering, styrkes. Vi vil ikke bare have en anden regering, men også en anden politik, sagde man under valget. Denne parole er fortsat aktuel. Men en anden politik kommer kun, hvis de faglige organisationer i fællesskab og alliance med andre progressive partier og bevægelser står sammen om dette krav. Denne opgave skal vi som kommunister, med al vores viden og erfaring, bidrage med, så den reaktionære nedskæringspolitik, der har kendetegnet Danmark de sidste 30 år, erstattes af en solidarisk og progressiv politik.

En odysse i tid og rum

Navne som Tycho Brahe, Ole Rømer og Niels Bohr har indskrevet sig i videnskabens historie. Ud over sit bidrag til kvantefysikken interesserede Niels Bohr sig også for filosofi

Af Lars Ulrik Thomsen

Niels Bohr er en af de personer, der sammenfatter alle det 20. århundredes modsætninger.

Det gælder den enorme udvikling i produktivkræfterne og forsøgene på, at forklare videnskabens betydning for menneskehedens erkendelse. Niels Bohr interesserede sig hele livet for erkendelsesteoretiske spørgsmål, men især i perioden 1913-30.

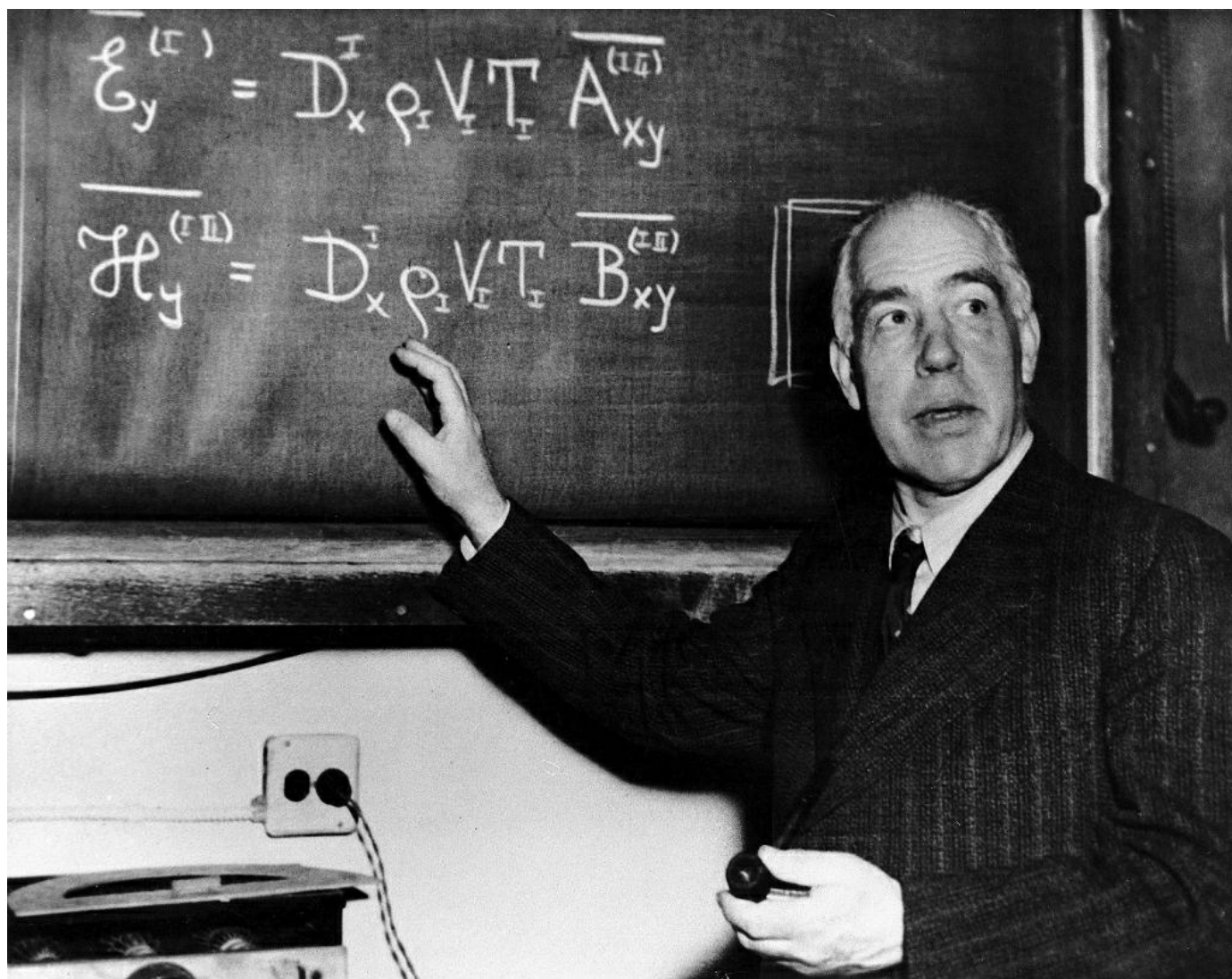
Det dilemma, der mødte ham, var modsætningen mellem

den klassiske fysiks love og vanskeligheden ved at forklare de nye opdagelser inden for mikrofysikken ved hjælp af de samme begreber.

Niels Bohr var et produkt af en begivenhedsrig periode i danmarkshistorien. Efter vedtagelsen af junigrundloven i 1849 skete der et demokratisk opsving især blandt bønder og arbejdere.

Disse bevægelser, som i grunden er et ekko af de franske revolutioner, smittede også af på det kulturelle liv i Danmark. Fra at være mere eller mindre afsondret skete der en udvikling, som befordrede en mere international orientering. Denne proces var med til at stille spørgsmål ved gældende normer; det gælder også for det miljø, Niels Bohr blev født ind i – det københavnske borgerskab.¹⁾

Hele denne gæring i samfundslivet skabte et klima af åbenhed og kritisk indstilling, som også påvirkede Niels Bohrs

Niels Bohr blev ved med at søge dybere – bag om det tilsyneladende og indlysende.

opvækst og ungdom.

Man turde tænke tanker, som ingen tidligere havde tænkt, og især med udgangspunkt i videnskabens voksende indflydelse. Den tekniske udvikling gjorde, at videnskaben blev forvandlet til en aktiv del af produktionsprocessen.

Som et eksempel på de himmelflyvende visioner kan nævnes en drøm, som Niels Bohr havde som ung student.²⁾

Niels Bohr drømte, at han som en anden *phoebus* sad på en sol af brændende gas. Planeterne hvirvlede forbi ham i rasende tempo – de var alle forbundet med fine tråde til solen, som de kredsede om.

I et nu skete der et kvalitativt spring, og gassen blev forvandlet til en fast masse – solen og planeterne skrumpede ind og stivnede. I et drømmesyn havde Bohr set konturerne af den atom-model, som skulle komme til at præge hans liv. Solen var det faste midtpunkt hvorom elektronerne kredsede.³⁾

Det var med baggrund i denne drøm at Niels Bohr arbejdede sig frem til en videnskabelig opdagelse, som skulle komme til at revolutionere ikke bare fysikken, men en lang række nye videnskabelige områder.

2. Behovet for ny erkendelse

Der er skrevet meget om de store opdagelsesrejsendes tid, som Danmark - der også var en stor søfartsnation - var en del af.

Den opgave, som den teoretiske fysik stod over for i begyndelsen af det 20. århundrede, er ikke mindre skelsættende, når det gælder konsekvenserne for samfundsudviklingen. Den opdagelsesrejse, som Niels Bohr var en del af, er fuldt på højde med tidligere tiders og stillede spørgsmål om universets oprindelse og udvikling.

Det var spørgsmål som også måtte inddrage erkendelsesteorien, idet Bohr gennem sit arbejde kunne se, at de kendte fremgangsmåder i den klassiske fysik ikke længere kunne anvendes inden for mikrofysikken. Denne spirende erkendelse tog især fart da han kom hjem fra Manchester.

Niels Bohrs arbejdsstil og væremåde indebar som nævnt en kritisk tilgang til det videnskabelige arbejde. Han stillede sig ikke tilfreds med de forhåndenværende svar. I stedet blev han ved med at søge dybere – bag om det tilsyneladende og indlysende.

Alligevel er denne skildring af Niels Bohr ikke entydig, idet han var uddannet inden for den klassiske fysik og erkendelsesteori. Derfor må man ikke underkende den proces som Bohr måtte gennemgå, inden han nåede frem til at danne sig et billede af de nye opdagelser.⁴⁾

Billedligt brugte han sin teoretiske baggrund til at spille bold opad. I takt med de stadig mere komplekse forsøg på »Institutet for teoretisk fysik – Niels Bohr Institutet« og de efterretninger, der kom fra andre fysikere, begyndte Niels Bohr med en revision af den klassiske mekaniks begrebsverden.

Netop på denne tid foregik der internationalt livlige debatter om disse spørgsmål. Flere fysikere hældede til den antagelse, at de nye og banebrydende opdagelser overflødiggjorde den erkendelsesmæssige side af sagen.⁵⁾

Niels Bohr delte ikke denne opfattelse og blev mere og mere optaget af de filosofiske emner. Her hjalp det ham, at hele hans

egen opvækst var præget af forskere og litterater, der besøgte hans barndomshjem. Det var en af Bohrs allerbedste egenskaber, evnen til gennem dialogen at nærme sig sandheden. Hans mangesidige interesser og pædagogiske evner hjalp med til at nedbryde de barrierer, som nemt kunne opstå i det internationale miljø på Institutet.

De græske filosofers arbejde i antikken spiller en væsentlig rolle for forståelsen af Bohrs arbejde. De brydninger, som datidens filosoffer oplevede, var i det væsentlige et resultat af brydningen mellem materialisme og idealisme.

Den danske filolog Otto Gelsted har på glimrende måde skildret disse brydninger og hvordan de spørgsmål, som optog antikkens tænkere, har udfordret menneskeheden helt frem til i dag.

Det gælder f.eks. *Zenons paradoks*, som udfordrer vores evne til at skelne mellem det logiske og virkeligheden. I kapløbet mellem den rapfodede Achilleus og skildpadden kan vi også se konflikten mellem en statisk og en dynamisk opfattelse af universet.⁶⁾

Niels Bohr var inspireret af den græske dialogform og henviste ofte til Sokrates og hans måde at anskue tilværelsen på. Den dybde og visdom, der lå i Sokrates' livssyn, inspirerede også Bohr.

Hans *modus vivendi* var, at man ikke måtte gå til yderligheder, og han formulerede det sådan: »*Hverken Demokrit eller Aristoteles*«, det gjaldt om at finde den gyldne middelvej.⁷⁾

Men virkeligheden stillede krav om at gå videre. Med gennembruddet for kvantemekanikken i begyndelsen af 1920'erne begynder Niels Bohr at udvikle en mere selvkritisk indstilling.

Da han først havde besluttet sig for at arbejde i denne retning, koncentrerer han mere og mere kræfterne om den begrebsmæssige tolkning af forskningsresultaterne. Billedligt talt slipper han *de faste fortøjninger* og begiver sig ud på en farefuld færd. I mangt og meget kan den sammenlignes med den rejse, som Odysseus begav sig ud på efter den årelange kamp om Troja.

Niels Bohr måtte i arbejdet med at tolke mikrofysikken udvise den samme udholdenhed og handlekraft. Inden vi går over til at analysere de resultater, Niels Bohr opnåede inden for erkendelsesteorien, følger en kort redegørelse for min teori og metode.

3. Den materialistiske opfattelse

Den dialektiske materialisme har rødder tilbage i antikken. Når vi diskuterer Niels Bohrs atom-model og dens betydning, er det tankevækkende, at nogle af de førende materialister i oldtiden, Demokrit og Epikur, allerede dengang formulerede nogle fremsynede teorier om universets opståen og udvikling.

Med genial intuition postulerede de to filosoffer, at verden består af atomer af forskellig form og størrelse. Niels Bohr omtalte de græske tænkere med beundring, fordi de både beherskede den konkrete forskning og erkendelsesteorien. De var forbilleder for renæssancens kulturpersonligheder og for oplysningstidens videnskabsmænd.

I mangt og meget kan man sammenligne Niels Bohrs forskning med den rejse, Odysseus begav sig ud på efter den årelange kamp om Troja.

Med væksten i videnskaberne i denne periode fik materialismen en ny opblomstring med navne som Hobbes, La Mettrie, Diderot og Holbach. I erkendelse af, at universet ikke er skabt af nogen overnaturlig kraft, blev grundlaget lagt for en mere fremskreden udgave af materialismen.

Det skete paradoksalt nok gennem den idealistiske filosof G.W.F. Hegel, som i sine forelæsninger om historie og den dialektiske logik blev forløberen for den dialektiske materialisme. De unge videnskabsmænd Marx og Engels, der var elever af Hegel, ændrede det idealistiske indhold i hans filosofi til et materialistisk.

Dermed var der skabt en klar afgrænsning til den opfattelse, at vi gennem bevidstheden er skabere af vores omverden.

Omvendt er det de materielle forhold, som bestemmer vores bevidsthed. Tilsyneladende ikke nogen stor forskel, men i filosofien er det to uforenelige opfattelser, som giver helt forskellige konklusioner i det videnskabelige arbejde. Idealismen, som bygger på århundredgamle traditioner, er så indgroet i vores forestillinger og vaner, at det kræver en betydelig indsats at overvinde dem.

Dialektisk materialisme betyder, at materien er i evig bevægelse og udvikler sig efter sine egne lovmæssigheder. Begrebet står også som en fælles betegnelse inden for forskellige videnskaber, f.eks. historisk materialisme eller dialektisk logik.

Sidstnævnte kaldes også »tænkning om tænkningen«, og det er her, man udvikler de begreber, som anvendes i den konkrete analyse. Når jeg udførligt har gjort rede for disse spørgsmål, er det fordi de er afgørende for, om vi danner os et rigtigt billede af virkeligheden. Det er et komplekst system, hvor teori og praksis skal kunne arbejde sammen – ikke som en umiddelbar

genspejling af materien, men gennem abstraktionsmetoden. Tilsammen udgør de et billede af menneskets stofskifte med naturen, sådan som vi ser det i arbejdsprocessen.

Den materialistiske opfattelse bygger på den samlede erkendelse som menneskeheden har udviklet. Det sker i en stadig fornyelsesproces, hvor den forældede viden negeres og erstattes af en mere tidssvarende.⁸⁾

4. Kritik af Bohrs erkendelsesteori

Niels Bohr var kompromisløs, når det gjaldt om at finde ind til lovmæssighederne i mikrofysikken. Selvom hans grundholdninger var formet af uddannelsen på universitetet og i studiekredsen »Ekliptika«, må man betegne hans forskningsmetode som spontant materialistisk.

Bohr arbejdede ud fra sin atom-model i 1913, men med åbenhed for at tilpasse teorien undervejs.

Skridt for skridt, ved at kombinere laboratorieforsøg med videnskabelig analyse, lykkedes det ham at formulere nogle principper, som kunne tolke den kendsgerning, at lyset kan være både partikel og bølgebevægelse.

Det var denne opdagelse og det specielle ved at undersøge disse fænomener, som Niels Bohr omsatte i begrebet *komplementaritet*. Denne opfattelse af processerne i mikrofysikken var meget omdiskuteret, da Niels Bohr fremsatte den, og er det den dag i dag.

Man må beundre den redelighed og grundighed, hvormed Bohr uddyber sine synspunkter i *Atomfysik og menneskelig erkendelse*.⁹⁾

Det er som en cellokoncert af Johann Sebastian Bach, hvor han gennemspiller hovedtemaet i forskellige variationer. Niels Bohrs synspunkt er at fastholde modsigelsesfrihed i erkendelsesteorien. Dvs. at de udsagn, som udledes af en analyse, ikke må være indbyrdes modstridende. Dermed fastholder han den formelle logiks begreber som den eneste mulige ramme for at forklare fænomenerne i kvantefysikken.

Mange år senere under et besøg i Sovjetunionen i 1962 formulerede han sentensen: *Modsætninger er ikke kontradiktoriske men komplementære.*¹⁰⁾

Sentensen skildrer et klassisk problem, som har optaget filosoffer og tænkere siden antikken.

Spørgsmålet er, om Niels Bohrs erkendelsesteoretiske konklusioner er med til at fremme vores forståelse af materien?

I artiklen *Videnskab i krise* fra 1954 har Ib Nørnlund givet en indgående analyse og kritik af Bohrs komplementaritetsbegreb.¹¹⁾

Ib Nørnlund mener, at begrebet åbner døren på vid gab for teorier om, at erkendelsens grænse er nået, og han kommer til den konklusion, at Bohrs begreb hviler på agnostiske forudsætninger. Om begrebsdannelsen siger Nørnlund bl.a.:

»I denne forbindelse er det afgørende at holde sig klart, at hele tankegangen beror på, at man på forhånd har stillet krav om, at kun den klassiske fysiks begreber må komme i anvendelse, og på at partiklen derfor betragtes som en lille massedel i *den klassiske fysiks forstand*, og absolut skal tvinges ind i dette begrebs snævre – for snævre! – rammer.

Med proklameringen af den »princielle umulighed« af fuldstændig beskrivelse af partiklen har man også sat årsagssætningen ud af kraft. Det har ingen mening at spørge om årsagen, når det er principielt umuligt at skaffe sig indsigt i den.«¹²⁾

Ib Nørnlunds kritik berører selve grundlaget for komplementaritetbegrebet og dets anvendelse.

Jeg vil nu gå over til, at sætte Niels Bohrs synspunkter ind i en historisk forståelsesramme. Inden for hvilke filosofiske retninger kan man finde lignende opfattelser?

Der findes en række ligheder mellem Bohrs erkendelsesteori og Kants, som kommer til udtryk, når man sammenholder Bohrs synspunkter med f.eks. *Kritik af den rene fornuft* af Kant.¹³⁾

Han mente ikke, at vi kunne opnå fuld klarhed over de objekter eller fænomener, vi undersøger, fordi de indeholder »*Tingen i sig selv*« - som er uerkendelig.

Hegel kritiserede denne opfattelse i *Videnskabens logik*, hvor han beskriver, hvordan objektiv erkendelse er mulig i en stadig tilnærmelse til sandheden. Hegel foreslog at man løste de modsætninger, der opstod undervejs, ved hjælp af dialektikken i stedet for at begrænse erkendelsen.¹⁴⁾

Den dialektiske logik åbner helt nye muligheder for, at forklare bevægelseslovene i materien, som kan supplere de kendte rammer i den formelle logik.

Hvad findes der i Bohrs optegnelser som kan dokumentere min påstand om de kantianske rødder i hans erkendelsesteori?

I et upubliceret indlæg fra august 1932 om filosofen Harald

Høffding er det tydeligt, at der er et åndeligt slægtskab mellem de to. Bohr beskriver, hvordan han siden sin ungdom har bevaret tætte kontakter til Høffding og løbende drøftet emner af fælles interesse. Bohr fortæller, hvordan de i deres samtaler søgte at bygge bro mellem hver deres arbejdsområde:

»Det fremgår af alle hans værker og hans form for psykologi at han konstant refererer til de fysiske love, ikke bare som en baggrund for diskussionen om levende væseners betingelser, ... men også som et middel til at udvikle og forfine de filosofiske synspunkter.«¹⁵⁾

Denne beskrivelse af forholdet mellem psykologi og fysik ser jeg som et forsøg på at forsoner materialismen med idealismen. At ville overføre erfaringen fra det ene område til det andet strider imod den kendsgerning, at der for kernefysikken er tale om naturskabte fænomener. For psykologiens område er tale om menneskeskabte gennem vores sociale og individuelle udvikling.

Man kan ikke entydigt kalde Bohrs erkendelsesteoretiske grundlag for *kantiansk*. Snarere er det en blanding af forskellige filosofiske retninger, som grundlæggende ligger inden for den idealistiske filosofi.

Som jeg tidligere har beskrevet, undlod Bohr at afgrænse sig i forhold til en materialistisk eller idealistisk retning inden for filosofien. I virkeligheden er Bohrs arbejde selv en bekræftelse på *materialismens livskraft* som filosofi, idet han gennem sine videnskabelige opdagelser forvandlede Demokrits og Epikurs hypoteser til videnskabelige kendsgerninger.

5. Dialogen med Einstein

Dialogen med Instituttets medarbejdere og forskere fra andre lande var selve kernen i Bohrs arbejdsmetode.

En af de mest bemærkelsesværdige var den årelange dialog med Einstein. De to havde principielt forskellige indgange til mikrofysikken. Bohr så det som en forudsætning for at gøre nye fremskridt, at man anvendte de historiske erfaringer med Plancks kvanteteori, mens Einstein var skeptisk over for denne fremgangsmåde og fastholdt, at man byggede videre på den klassiske mekanik.¹⁶⁾

Det afgørende var imidlertid, at denne dialog var med til at modne Bohrs egne synspunkter og gøre dem mere afklarede. De to fysikere kom gennem deres diskussioner til at danne skole.

Niels Bohr var urokkelig i forsvaret for kvantemekanikken som den teori, der bedst kunne bygge videre på atom-modellen fra 1913.

Ulrich Röseberg har i sin biografi om Niels Bohr givet en levende beskrivelse af debatten mellem de to.¹⁷⁾

Hver gang det så ud til at de var ved at nærme sig hinanden, sprang der som en anden *Pallas Athene* nye indfald fra dem begge. Gennem årene mødtes de ved de tilbagevendende symposier og konferencer. Deres livlige og engagerede debatter var med til at befrugte den fælles søgen efter ny erkendelse.

Niels Bohr har beskrevet, hvordan diskussionerne anspændte hans åndelige formåen til det yderste. Der var i ordets egentligste forstand tale om et pionerarbejde, som gik til

grænserne for det menneskeligt mulige.

Lidt underfundigt udtrykte Niels Bohr det på den måde, at der ikke kunne undgå at opstå en vis *svimmelhed* under arbejdet med kvantemekanikken. Det er et af Bohrs paradokser, at han, der søgte harmoni i tilværelsen, ikke kunne undvære de ofte skarpe meningsudvekslinger med Einstein.

Det bekræfter en af de grundlæggende lovmæssigheder inden for dialektikken, at ny erkendelse vindes gennem modsætningernes indbyrdes strid og identitet.

Niels Bohrs arbejde står som indbegrebet af denne omvæltende periode i videnskabens historie, hvor den klassiske fysiks begreber blev udvidet med nye. Det er vores opgave at bygge videre på de filosofiske diskussioner i datiden og Bohrs indsats inden for erkendelsesteorien.

6. Nutidens krav til erkendelse

Jeg indledte mit indlæg med at skildre, hvordan Niels Bohr voksede op i en brydningstid. De udfordringer, som man stod over for ved begyndelsen af det 20. århundrede, er ikke blevet mindre ved indgangen til det 21. århundrede.

Bohr virkede gennem hele livet for at skabe et internationalt samarbejde om den fredelige udnyttelse af kerneenergien. Det skulle ske ved at bygge på gensidig tillid og åbenhed om forskningsresultaterne.¹⁸⁾

Med de skarpe konfrontationer mellem stormagterne efter 2. verdenskrig var det ikke nogen nem opgave at løse. Det var bl.a. Bohrs stædige fastholden ved sine principper om et ligeværdigt samarbejde, der efterhånden førte til resultater.

Et af højdepunkterne var indbydelsen i 1955 om at holde et festforedrag på en FN-konference i Geneve.¹⁹⁾

Der deltog 1400 fremtrædende videnskabsmænd fra hele verden, og det blev en milepæl i bestræbelserne på at fremme det teknisk-videnskabelige samarbejde mellem landene. Konferencen blev et vigtigt bidrag til det tøbrud, der var på vej mellem stormagterne, og som endeligt blev bekræftet gennem Helsinki-aftalerne i 1975.

Niels Bohrs virke for fred og nedrustning er også en inspiration for vores tid. Vi skal inden for et kort åremål løse en række vanskelige

opgaver, som kræver al den indsigt og formåen, det internationale samfund – dvs. FN – kan opvise.

Det gælder områder som bekæmpelse af sult, fattigdom og analfabetisme, som rammer en femtedel af jordens befolkning. Vi skal finde nye energikilder, som kan erstatte de fossile brændstoffer, der ellers vil true den naturlige balance og kan ende i en alvorlig klimakatastrofe.

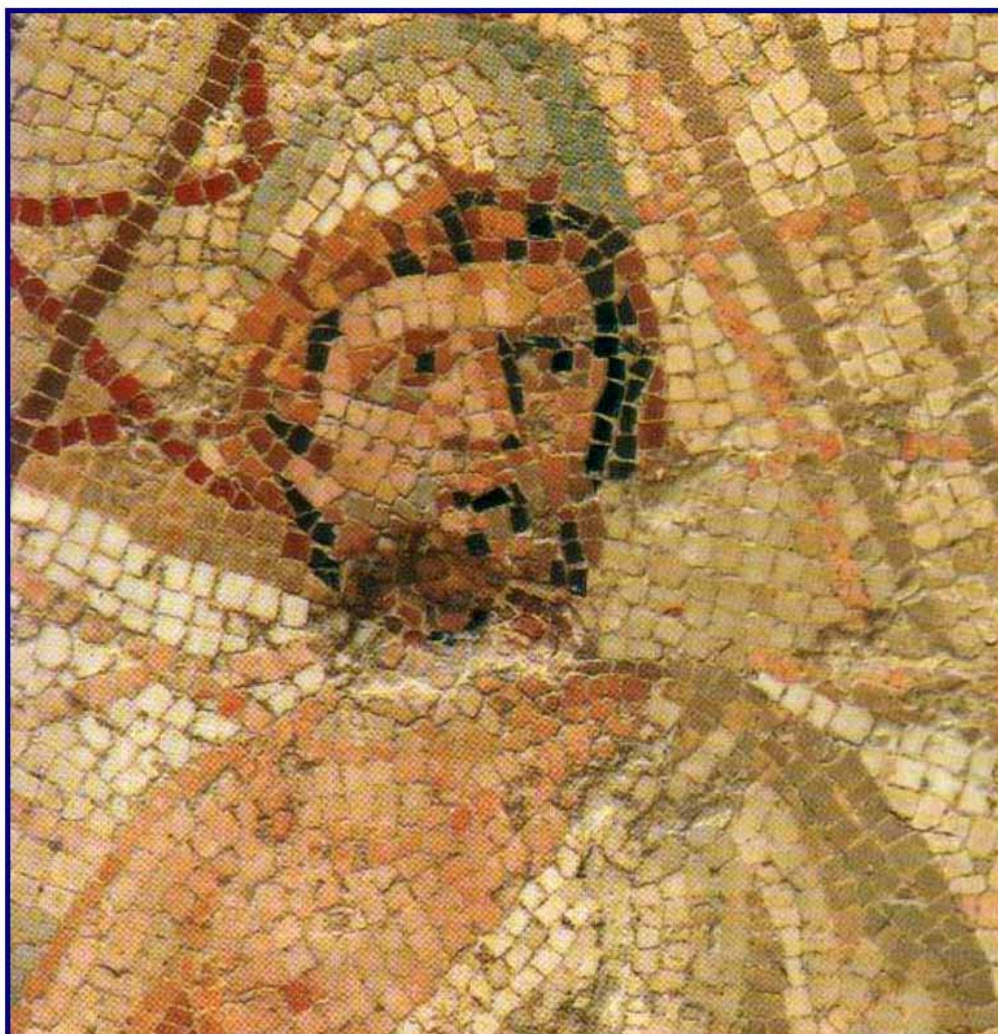
Vi skal finde nye veje til et mere retfærdigt samfund, hvor der er lige adgang til materielle og åndelige goder. I alle disse forhold spiller den materialistiske erkendelsesteori en væsentlig rolle, hvis det skal lykkes at skabe nye fremskridt.

Vi må erstatte den blinde tro på fremskridtet med en mere nøgtern indstilling. Beslutninger om indførelse af nye teknologier må ske på baggrund af brede *demokratiske* diskussioner og under anvendelse af de nyeste resultater inden for erkendelsen.

Det kræver en ny indstilling til den måde vi styrer vores samfund på, men efterhånden kan flere og flere se, at alternativet er store og alvorlige trusler mod menneskeheden.

Det gælder hvad enten det er menneskeskabte eller naturkatastrofer – de nødvendiggør en ny måde at gribe tingene an på. I sidste ende er det vores beståen som menneskehed og måske også vores planets eksistens, det gælder.

Fortsættes side 21

Enten skaber vi de nye betingelser for en ny anvendelse af kerneenergien – eller vi står over for et fælles ragnarok.

Er forskning en produktivkraft eller uproduktiv konsum?

Af Terkild Marker

Lars Ulrik Thomsen har kritiseret mig for at konstatere, at forskning i mange tilfælde må opfattes som uproduktiv konsum. Han har læst en bog, der hævder, at videnskaben – altså forskningen – er en produktivkraft.

Nu er der ikke nødvendigvis nogen modsætning mellem videnskab som produktivkraft og videnskab som uproduktiv konsum. Faktisk er vi nødt til at splitte problemet op i to selvstændige dele: Er videnskaben en produktivkraft? Kan videnskab være uproduktiv konsum?

Lad os se på det.

Er videnskaben en produktivkraft?

Ved at slå op i Isi Grünbaums bog *Kapitalismens Politiske Økonomi*, som mange sværger til, kan jeg på side 9 se følgende forklaring på, hvad produktivkræfter er: »Ved produktivkræfterne mener vi de arbejdsredskaber og maskiner, der anvendes i produktionen, arbejdsdelingen mellem virksomhederne og indenfor den enkelte virksomhed, arbejdsprocessens tilrettelæggelse indenfor virksomheden, den tekniske viden og arbejdernes faglige effektivitet og kunnen.«

Han mener kort sagt det samme med ordet **produktivkræfter**, som jeg mener med ordet **teknologi**. Og uanset, at videnskab ikke nævnes specifikt, så viser hans sammenhængende forklaring (som er citeret i sin helhed) utvetydigt, at resultaterne af videnskabelige aktiviteter ligger skjult som en mangfoldighed af forskelligartede effekter rundt omkring i økonomien.

Videnskab er en samlebetegnelse for disse effekter. Den enkelte effekt har ikke nødvendigvis nogen særlig stor betydning for økonomien. Nogle videnskabelige aktiviteter har næsten ingen virkninger på økonomien – skaber kun minimale samfundsmæssige forandringer og ingen teknologiskift. Andre har meget store virkninger på økonomien – skaber store samfundsmæssige forandringer eller almindeligt udbredte teknologiskift.

Ud fra disse overvejelser kan jeg konkludere, at Lars Ulrik Thomsen ville være i stand til at begrunde sin delpåstand – altså den dér med, at videnskaben er en produktivkraft. Jeg har dog andre grunde til at mene, at det ikke behøver at være praktisk at regne videnskaben for en produktivkraft.

Afstanden fra videnskab til produktion

Marx delte produktionen op i to sektorer: produktion af livsfornødenheder (den primære produktion) og produktion af produktionsmidler (den sekundære produktion). Vi kan godt omtolke dette til produktion af livsfornødenheder og produktion af teknologi. Fjernest fra den primære produktion har vi grundforskningen. Den er karakteriseret ved oftest at være ubrugelig på både kort og mellemlang sigt. Men på lang sigt kan den være ganske afgørende for teknologiske gennembrud. Lidt tættere på produktionen har vi teknologisk forskning, som er beregnet på at levere forskningsresultater målrettet imod produktionen. Denne forskning er typisk brugbar på mellemlang sigt, men ikke på kort sigt. Tættest på produktionen har vi produktudviklingen. De, der udfører produktudviklingen, har kniven på struben. De skal levere hurtige resultater, som konkurrenterne helst ikke skal kunne reproducere alt for hurtigt.

Kan videnskab være uproduktiv konsum?

Der vil være forskel om vi lever i et kapitalistisk samfund – herunder i et overgangssamfund til socialisme – eller om vi lever i et socialistisk samfund. Vi forkorter oftest i praksis »overgangssamfund til socialisme« til »et socialistisk samfund«, og for at præcisere forskellen vil vi kalde et socialistisk samfund for et klasseløst samfund, for et kommunistisk samfund eller et udviklet socialistisk samfund. Det afgørende er nogle økonomiske forhold. Bare vi forstår hvilke økonomiske forhold der er forskellige, så kan vi bruge hvilke ord vi foretrækker om de to samfundstyper.

Men der vil også være forhold, der vil være ens i de to samfundstyper. Den mest basale lighed er denne: Der vil ikke blive udført forskning i et samfund, hvis der ikke er et samfundsmæssigt overskud. Hvis samfundets totale arbejdskraft bliver forbrugt under frembringelse af samfundets basale livsfornødenheder, så vil der ikke blive gennemført forskning.

Den herskende klasse i et klassesamfund kan naturligvis fremtvinge et relativt overskud ved at presse den beherskede klasse ned i større armod. Og rent hypotetisk kunne man så godt forestille sig, at den herskende klasse i så fald ville afsætte noget af overskuddet til forskning. Og faktisk er dette ikke blot

hypotetisk. USA har i nyere tid afsat enorme mængder ressourcer til forskning beregnet på at sikre militær overlegenhed. Samtidig har man holdt et meget stort mindretal af USAs befolkning nede i uvidenhed, elendighed og fattigdom.

I faraonernes Ægypten gennemtvang den herskende klasse bygningen af de enorme pyramider. Min fornemmelse er, at projekter som Apollo-projektet og LHC (the large hadron collider) i det skjulte og muligvis ubevidst er motiveret på samme måde som pyramiderne – som et håndgribeligt symbol på den herskende klasses magt.

Hvis du ser på LHC, dette enorme fysikeksperiment, denne store ringformede struktur hen over grænsen mellem Svejs og Frankrig, og tænker på økonomien i den, så vil det være fuldstændig indlysende, at der er tale om uproduktiv konsum. Igen: Hvis det bliver vurderet indenfor en kapitalistisk økonomi. I en socialistisk økonomi ville forholdet være et andet.

Jeg vil dog tilføje, at jeg altid har været fascineret af videnskab. Og jeg venter med spænding på resultaterne fra CERNs Large Hadron Collider (LHC). Finder LHC faktisk Higgs boson, som fysikerne håber vil kunne forklare partiklernes masser?

Som et indicium på, at Apollo-projektet primært var en magtdemonstration, kan man erindre sig, at det dengang var tydeligt, at ud fra et rent forskningsmæssigt synspunkt var Apollo-projektet spild af ressourcer. Man kunne have fået langt større videnskabeligt udbytte ud af de samme ressourcer gennem ubemandede missioner.

I kapitalismens økonomiske logik er såvel Apollo-projektet som LHC uproduktiv konsum. De frembringer ikke merværdi. Derimod er underleverandørernes produktion rimeligvis i mange tilfælde produktiv konsum (merværdiproducerende arbejde).

Under kapitalismen

Vi lever i et kapitalistisk samfund. I en kapitalistisk økonomi er produktivt arbejde defineret som merværdiproducerende arbejde.

Under kapitalismen – og vi bekymrer os her kun om hvad der sker under kapitalismen – kan den videnskabelige produktion opdeles i to økonomisk forskellige kategorier: produktiv konsum og uproduktiv konsum. Produktiv konsum er, når der kommer merværdi ud af det. Uproduktiv konsum er, når der ikke kommer merværdi ud af det.

Om forskning er det ene eller det andet, afhænger af om det er muligt at arrangere forskningen som kapitalistisk produktion, hvor der sælges et produkt og hvor arbejdskraften producerer merværdi. Hvis en kapitalistisk virksomhed sælger forskning til staten eller til en anden kapitalistisk virksomhed, så vil denne forskning være frembragt af merværdiproducerende arbejde. Hvis forskningen gennemføres på et universitet eller et statsligt forskningscenter og resultaterne af forskningen ikke bliver solgt, men blot meddeles offentligheden, så er der – ud fra kapitalistens synspunkt – tale om uproduktiv konsum.

Det er vel dette »ud fra kapitalistens synspunkt«, der er det provokerende punkt. Vi kan sagtens forestille os et andet samfund, hvor der ikke var kapitalister og hvor »ud fra kapitalistens synspunkt« derfor var irrelevant eller faktisk uforståeligt. En sådan utopisk forestilling kan godt stilles op som en brugbar modsætning til det eksisterende klassesamfund. Men det ændrer ikke ved, at i det eksisterende klassesamfund er »ud fra kapitalistens synspunkt« næsten fuldstændig herskende.

Hvad bliver tilbage af dialektikken?

Af Kjeld Stenum

Tak til Lars Ulrik Thomsen for artiklen i *Skub* nr. 3 fra i år, som jeg læste med stor interesse. Ligesom Terkild Marker opfatter jeg artiklen som en kommentar til min anmeldelse af Terkilds bog om dialektisk materialisme. Som jeg læser Lars Ulriks artikel, lægger han med sin fortolkning af Ib Nørlund op til, at dialektiske materialister må gå i dialog med naturvidenskaben, ikke blot for at belære den om den rette dialektiske tankegang, men også for omvendt at udvikle den dialektiske logik i lyset af videnskabens resultater. Sådan en dialog kan jeg kun hilse velkommen, den har jeg gået varmt ind for og dyrket intensivt i mere end ti år. Min personlige konklusion på »dialogen« blev hurtigt, at der ikke blev noget tilbage af dialektikken, i hvert tilfælde ikke af dialektikken som videnskabelig disciplin. Jeg synes, det kunne være oplysende, om Lars Ulrik kan pege på

andre mulige konklusioner, og vil derfor viderebringe spørgsmålet til ham, og til Terkild: Hvad bliver der tilbage af dialektikken, når vi ser den i lyset af den kontante viden om materiens faktiske sammensætning, som især moderne fysik har bibragt os? Når især fysikken er interessant i sammenhængen (frem for biologien, kybernetikken eller andre discipliner), skyldes det naturligvis, at fysikken ligesom dialektikken interesserer sig for materiens mest almene træk.

Men lad os først få afklaret, hvad vi taler om. Når jeg taler om dialektikken, som den er blevet brugt i materialismen i de seneste halvandet hundrede år, taler jeg om en lære hovedsagelig centreret omkring flg. påstande:

- 1) Dialektikken er en *almen generalisering* af lovmæssighederne for materiel bevægelse.
- 2) Dialektikken er en *videnskabelig disciplin*, dvs. den gør

testbare forudsigelser af materiel bevægelse mulige. Dvs. dialektikken handler om *nødvendigheden* i processernes udviklingsforløb.

3) Denne nødvendighed udledes af de to (eller tre) dialektiske »love«, som Engels formulerede i bøgerne »Anti-Dühring« og »Natures Dialektik«: Kvantitetens omslag i kvalitet, modsætningernes enhed og kamp og negationens negation.

4) Det dybeste indhold i materialistisk dialektik i modsætning til Hegels idealistiske dialektik er, at mens det ifølge Hegel altid var muligt for menneskenes tænkning at ophæve naturens tilsyneladende modsigelser og erkende en enhed på et højere niveau, så opfatter den materialistiske dialektik modsætningsforholdet som det absolutte, mens enhver enhed vil være betinget og relativ.

5) Dialektikken analyserer det konkrete (og ikke et abstrakt) modsætningsforhold. Man må foretage en konkret analyse af den konkrete situation og ikke blive stående ved en abstrakt, ensidigt udvalgt modsætning.

Ad 1) Det kan næppe bestrides, at i hvert tilfælde fra og med Engels blev dialektikken opfattet som en universel lære om materiel bevægelse, man behøver ikke læse længere end til under-overskriften til kapitlet »Dialektik« i *Dialektik der Natur*, hvor der står, at kapitlet handler om »dialektikkens *almene* natur som videnskab om sammenhængene i modsætning til metafysikken« (min kursivering). Og lige nedenunder står der, at det er fra naturens og menneske-samfundets historie, dialektikkens love *abstraheres*. At abstrahere er ikke fuldstændig det samme som at generalisere, men for mit formål her er det ligegyldigt, for hvad det handler om for mig er at fastslå, at man ved at studere enkelttilfælde mener at kunne slutte sig til, at dialektikken er en almenyldig lære om det lovbundne i materielle processer. Derfor er påstanden naturligvis også falsificeret, hvis man kan pege på tilfælde af materie, der opfører sig lovmæssigt, men ikke er underlagt loven om dialektisk processuel forandring. Det mener jeg i allerhøjeste grad, man kan, idet det gælder for alle de mikrokosmiske atomare byggesten, som faktisk *alt hvad vi kender i vores univers* er opbygget af, herunder os selv, at langt langt størstedelen af dem har bestået absolut identiske med sig selv og uforandrede siden deres tilblivelse i de første brøkdele af sekunder efter Big Bang for 13,5 milliarder år siden. Det betyder, at *i stedet for at forklare alting som grundlæggende processuelt må vi forklare stort set alle processer, vi kender til og beskæftiger os med, som interageren mellem for enhver relevant betragtning fuldstændig uforanderlige mindstelementer*. Og når jeg skriver »stort set alle« og ikke bare »alle«, skyldes det, at disse mindstelementers dannelse og tilintetgørelse også i meget begrænset omfang stadig foregår i meget tætte energifelter, som man oven i købet kan skabe kunstigt, og ikke, at man skulle have kendskab til anderledes materier end dem, der manifesterer sig i få forskellige slags ens, uforanderlige kvanter. Det har man ikke.

Ad 2) Dialektikken opfattes som en videnskabelig disciplin, der forklarer *nødvendigheden* i de materielle processer, den nødvendighed, som gør testbar forudsigelse af deres

udviklingsforløb mulig. Det er derfor, den påberåber sig videnskabelighed. Man kan f.eks. se forordet til Karl Marx's første lille forstudie til *Kapitalen*, der har titlen »Til kritikken af den politiske økonomi« (skrevet 1859), hvor han både hævder, at vi mennesker i produktionen træder i bestemte, *nødvendige og af vore viljer uberoende forhold* til hinanden, og at den materielle omvæltning i de økonomiske produktionsbetingelser efter hans opfattelse *kan konstateres med naturvidenskabelig eksakthed*. Man kan også finde masser af eksempler på historie-determinisme i senere dialektisk-materialistisk litteratur, læs bare f.eks. Stalins redegørelse »Om dialektisk og historisk materialisme«.

Jeg mener *for det første* ikke, et empirisk studium af historien giver belæg for nogen historie-determinisme. Hvis man studerer oprindelige kulturer, har de alle særtræk, der gør dem dybt forskellige, hvad klasseforhold, ejendomsforhold og udviklingsforløb angår. Kun i Europa har udviklingen tilnærmelsesvis været, som klassisk historisk materialisme beskriver den, altså en progression fra antikke slavesamfund over feudaltid til kapitalisme. At kapitalismen i dag dominerer i hele verden skyldes ikke, at historien *nødvendigvis* bevæger sig den vej, men er et resultat af brutal europæisk imperialism. Revolutioner og socialistiske eksperimenter kan findes langt tilbage i historien og forudsætter ikke en fuldt udviklet kapitalisme, ikke engang kapitalisme. Endelig er kapitalismen ikke et spil, vi alle er tvunget til at spille, heller ikke som et mellemstadium før socialisme. Den er et spil, som er afhængigt af, at der er kapitalister, der vil spille det, og regeringer, der vil forsvare spillereglerne, og som kun virker i det omfang, vi andre finder os i det.

For det andet mener jeg heller ikke, den moderne fysik leverer en ontologi, der giver baggrund for at hævde en historie-determinisme. Når alle materielle processers mindste byggesten, de atomare kvanter, interagerer med hinanden, er der i den fysiske beskrivelse af denne interageren nødvendigvis indlagt det, man kalder en kvante-ubestemthed. Uden at gå ind på indviklede detaljer skal jeg her blot sige, at kvante-ubestemtheden gør det umuligt at forudsige processernes udviklingsforløb fuldstændig eksakt, man må regne med et sandsynlighedsfelt. Denne mangel på eksakthed er uden praktisk betydning ved simple atomare processer, som vi f.eks. kender dem fra simpel kemisk videnskab, der jo leverer temmelig eksakte forudsigelser. Men jo mere komplekse atomare strukturer vi taler om, desto større rolle får kvante-ubestemtheden naturligvis at spille, fordi man må gange hver ubestemthed, som indgår i opbygningen af den komplekse struktur, med de øvrige ubestemtheder. Således er den organiske kemis mere komplekse processer behæftet med betydeligt større ubestemthed end den simple uorganiske kemis. Og studerer vi biologisk evolution, ser vi allerede, at det ikke længere giver mening at tale om determinisme, da vi alle er individer med hver vores særtræk, selv når vi tilhører samme art og slægt. Menneske-individernes samspil i samfund og disse samfunds udviklingsforløb er, selv om de stadig er gennemtrængt af en grundlæggende lovmæssighed, naturligvis processer på et endnu mere komplekst niveau og med langt større ubestemthed involveret. Ordet »determinisme« giver her

ingen mening.

Jeg er klar over, dette er en meget koncentreret og mangelfuld fremstilling. Men jeg ønsker ikke at beslaglægge mere af *Skub's* spalteplads end højst nødvendigt, og det ønsker *Skub's* redaktion nok heller ikke. For dem, der måtte ønske en mere udførlig argumentation og en materialistisk fortolkning af kvanteubestemtheden, kan jeg henvise til min hjemmeside www.murstensfilosofi.jimdo.com, hvor der er gengivet et overskueligt foredrag, jeg for halvandet år siden holdt om sagen (klik på *Aktuelt*), eller til min bog fra 2009, *Murstenens Filosofi*, udkommet over forlaget Books on Demand (kan bestilles over nettet eller i boghandelen). I den bog kan man for øvrigt også læse om kybernetik og alle de andre videnskaber, Lars Ulrik omtaler som relevante for et studium af dialektikken.

Ad 3) Engels's to (eller tre) dialektiske love, og de eksempler, han underbygger dem med, kan enhver interesseret let selv slå op i »Naturens Dialektik« eller i »Anti-Dühring«. Jeg mener ikke, man kan bruge disse »love« til at forudsige noget som helst. Og derfor kan de heller ikke gøre krav på at have noget med videnskab at gøre.

Grunden til den første lovs manglende brugbarhed er, at ingen kvantitativ ophobning fortæller noget som helst om karakteren af det kvalitative omslag, eller hvornår det vil indtræffe, det er noget, vi må vide andetsteds fra. Hvis ikke vi på forhånd vidste, at vand forvandles til damp, når det får tilført tilstrækkeligt med energi, kunne vi ikke gætte ved hjælp af dialektikken, at det var det, der ville blive resultatet af at tilføre det energi.

Grunden til de to andre loves manglende brugbarhed er, at man forsøger at beskrive processernes lovmæssighed ved hjælp af *modsigelser* (negationer). Men af modsigelser kan man udlede hvadsomhelst. Hvis vi har et æble, der i sin modning skifter farve fra grønt til rødt, kan vi, hvis vi vil beskrive processen ved hjælp af negationer, beskrive den som en overgang fra grønt til ikke-grønt (eller fra ikke-rødt til rødt). Men ikke-grønt angiver intet som helst om, hvilken farve æblet så er ved at skifte til, om det er rødt, sølvfarvet eller glasklart, lige så lidt som du af udsagnet »det regner og ikke-regner« kan udlede noget som helst om, hvorvidt det regner eller ej. Man skal vide på forhånd, at æblet er ved at blive rødt, hvis man vil forudsige dets farvemæssige udvikling, man kan ikke udlede det af det kontrære modsætningsforhold. Lige så vel kan man ikke forudsige socialismen ved hjælp af et studium af kapitalismens modsætninger, det er også muligt, at kapitalismen udvikler sig til f.eks. et højreekstremt kastesamfund i stedet. Hvis verden var styret af modsigelser, var den kaotisk og uforudsigelig, en uundgåelig konsekvens, som kun den gamle græker Heraklit af alle dialektikere har haft klarsyn nok til at se i øjnene. Heraklit, der var et af Hegels stort forbilleder, mente, at verden var styret af kampen mellem modsætninger, men drog også den helt rigtige konsekvens, at var det sådan, var verden kaotisk (man kunne ikke bade i den samme flod to gange). Kosmos var kaos. Og det mønster, eller den logik, menneskene har brug for at se i tingene, hvis de i det hele tage skal kunne orientere sig, var derfor noget, menneskene selv påførte verden gennem deres tale, deres *logos*

(*logos* betyder »tale«), og ikke noget, der fandtes i den kaotiske verden selv. Dette viser klart, at dialektikken (»logikken«) er *idealistisk* og ikke *materialistisk* forankret.

Jeg mener, at grundlaget for lovmæssigheden i de materielle processer ikke er modsigelserne i dem, men det i dem, der ikke forandres, når de forandrer sig. Årsagen til, at ilt og brint hver gang giver vand, når det blandes til knaldgas og en gnist tilsættes, er de uforanderlige og ens egenskaber ved al ilt og brint, der gør, at de »foretrækker« at forbinde sig med deres omgivelser på nogle måder frem for andre, og at de i særlig grad »foretrækker« at forbinde sig med hinanden. Grunden til, at vi laver revolutioner, er (eller kan være) at vi trods vores forskellighed er biologisk ens nok (vore gen-bærende molekyler tilstrækkeligt ens opbyggede) til, at vi alle på nogenlunde samme måde er afhængige af visse materielle tilførsler for at opretholde vores livsprocesser, at vi er genetisk disponerede for at søge overlevelsen, og at vi vælger at opsiges tilliden til, at de siddende magthavere kan eller vil tage vare på denne respekt for de simpleste biologiske naturlove.

Vist al kendt lovmæssighed i verden kan føres tilbage på, at den er opbygget af forskellige slags hver for sig fuldstændig ens byggeklodser (kvanter). Dette rummer også forklaringen på, at tingene grundlæggende opfører sig lovmæssigt og ikke kaotisk, som Heraklit mente: Ens ting, der udsættes for ens omstændigheder, må nødvendigvis opføre sig ens. Ellers er de ikke ens.

Ad 4) Ifølge Lenin er det karakteristiske ved *materialistisk* dialektik i modsætning til den *idealistiske* dialektik hos Hegel, at materialistisk dialektik regner modsætningsforholdet for det absolutte, mens enheden er det betingede og relative (mens Hegel omvendt regner enheden som det absolutte). Denne spidsformulering er Lenin fremkommet med i sine Hegel-noter (f.eks. udgivet af Pax i 1973), der – mere eller mindre berettiget, muligvis – har spillet en stor rolle i teoretisk dialektisk materialisme efter Lenin, f. eks. hos Mao Tse-tung (se hans pjec »Om Modsigelser«). I den universelle formulering, Lenin giver udsagnet, er det svært at tolke det anderledes, end at verden er *gennemgribende* processuel, og at *intet* i længden (eller dybden) unddrager sig bevægelsens og forvandlingens love. Det er muligvis forståeligt, at partisanen, der ønsker et opgør her og nu og ønsker den kortest mulige konflikt, vælger en ontologisk anskuelse, der vender sig klart imod ethvert kompromis. Udsagnet er muligvis også sandt set fra en meget overordnet kosmologisk vinkel, for selv de atomare kvanter er jo dog ifølge fysikerne blevet til engang og kan for øvrigt også gå til grunde i meget tætte energifelter. Men det er heldigvis temmelig irrelevant for den verden, vi lever i, for konsekvensen af at leve i en gennemgribende foranderlig verden ville være Heraklits kaos, hvor *intet* var forudsigeligt. Sådant en verden lever vi ikke i. I de tretten en halv milliard år, som er forløbet siden de første sekunder efter Big Bang, har de atomare byggesten i det store og hele eksisteret alle sammen uden at forandre sig det mindste. Jeg tillader mig at gå ud fra, at det også vil betyde, at de vil eksistere på den måde i alle de processer, jeg og alle mine medmennesker kommer til at opleve i vores og vore nærmeste efterkommeres levetid. Så i ingen af

de for vores tilværelse relevante processer vil modsætningsforholdet være det absolutte.

Ad 5) Udsagnet om, at den dialektiske analyse skal være konkret, blev understreget i en artikel fra 1921 af Lenin om fagforeningsspørgsmålet i en polemik mod Bukharin. Lenin mente, Bukharin bedrev eklekticisme i stedet for dialektik, fordi han blev stående ved abstrakte modsætningsforhold. Jeg er fuldstændig enig med Lenin i, at man altid må foretage en konkret analyse af den konkrete situation. Det nytter ikke, at man koncentrerer sig så meget om at undgå at blive påkørt af bumletoget, at man abstraherer væk fra lyntoget, der kommer brusende frem bagved med 180 km/t, og springer lige ud foran det. Man må efter bedste evne se komplekse situationer i deres helhed, ellers slipper man næppe i længden levende væk fra skinnerne. Men princippet om konkret analyse af den konkrete situation anser jeg nu snarere for at være et godt *materialistisk* og ikke et *dialektisk* princip. Og det er ikke et eksakt videnskabeligt analyse-princip, der leverer entydige testbare forudsigelser. For som Lenin også selv er inde på, kan ingen analyse nogensinde blive fuldstændig udtømmende, der vil altid

være mere at sige. Så strengt taget kan man altså anklage hvem som helst, og også Lenin selv, for eklekticisme.

Hvornår er en analyse da udtømmende nok? Det er den selvfølgelig netop når den gør os i stand til at manipulere med vellykket målrettethed med vore omgivelser. At vide er at kunne. Men med denne problemstilling bevæger vi os væk fra dialektikken og over i den materialistiske erkendelsesteori, og den vil jeg ikke tage op her.

Hvad jeg her har gjort rede for er, hvorfor jeg ikke mener, der bliver noget tilbage af dialektikken som videnskab, når man ser den i lyset af, hvad moderne naturvidenskab afdækker om materiens beskaffenhed. Hvis dialektikkens forsvarere mener, min argumentation er uholdbar, ville det være en hjælp at få præciseret, hvor og hvorfor den er det. Hvis man mener, dialektik grundlæggende betyder noget andet, end hvad jeg har skitseret i ovennævnte fem punkter, kunne det bringe diskussionen videre at få præciseret, hvori dette andet består, og hvordan og hvorfor man mener, den fortsat fortjener betegnelsen »videnskab«.

Fortsat fra side 15

Vi står med enestående muligheder, som Bohrs atom-model fra 1913 åbnede vejen for. Enten skaber vi de rigtige betingelser for en ny anvendelse af kerneenergien – eller vi står over for et fælles ragnarok. Så skæbnesvangert er det valg vi må træffe.

Homers epos *Odyseen* står som et af højdepunkterne i antikkens kultur, der blev overleveret fra mund til mund, fra slægtled til slægtled.²⁰⁾

Vi har et ansvar for at virkeliggøre et lignede epos. Det handler om, hvordan vi bringer vores planet sikkert gennem alle de farer der truer den.

P.S. Artiklen er et forsøg på at konkretisere debatten om den dialektiske materialismes nye former, som indledtes i *Skub* nr. 3 med »Marxisme og naturvidenskab«.

Noter:

1. Henrik Pontoppidan har i sine erindringer, givet en levende beskrivelse af denne epoke. Gyldendal 1962.
2. Laplace hævdede i 1796, at jorden og de øvrige planeter er opstået ved kondensation af en roterende glødende urtåge. Lignende synspunkter er fremsat af Kant i 1755.
3. Louis Pauwels og Jaques Bergier, *Aufbruch ins dritte Jahrtausend*, s. 419 f., Scherz 1962.
4. Ulrich Röseberg, *Quantenmechanik und Philosophie*, Berlin 1978, s. 53 f.
5. Ulrich Röseberg, *Niels Bohr – leben und wirken eines Atomphysikers*, s.149. Spektrum 1992.
6. Otto Gelsted, *Den græske Tanke*, Forlaget Trajan, 1967, s. 24.
7. Aristoteles, *Den Nichomachæiske Etik*, II. Bog s.32 ff. Det lille Forlag, 1995.
8. E.V. Ilyenkov, *Dialectical Logic*, Moskva 1977.
9. *Atomfysik og menneskelig erkendelse*, København 1959, bd. 2, s.11.

10. Ulrich Röseberg, *Niels Bohr – leben und wirken eines Atomphysikers*, s. 281, Spektrum 1992.
11. Ib Nørnlund, ”Videnskab i krise”, *Dialog* nr. 1-1954.
12. Ibid. s. 24.
13. Immanuel Kant, *Kritik af den rene fornuft*, Det lille Forlag, 2011.
14. G.W.F. Hegel, *Wissenschaft der Logik*, Suhrkamp Taschenbuch 1986, bd. 2, s. 499 f.
15. Høffding on physics and psychology, Upublicerede papirer om Harald Høffding, august 1932, AHQP, Bohr MSS, mf. 13, Niels Bohr Arkivet.
16. *Atomfysik og menneskelig erkendelse*, København 1957, bd. 1 s. 45.
17. Ulrich Röseberg, *Niels Bohr – leben und wirken eines Atomphysikers*, s. 138, Spektrum 1992
18. Wilhelm Christmas Møller, *Niels Bohr og atomvåbenet*, Vindrose 1985.
19. Ulrich Röseberg, *Niels Bohr – leben und wirken eines Atomphysikers*, s. 269, Spektrum 1992
20. Otto Gelsted, oversættelse af Homers *Odyseen*, Thanning og Appels Forlag, 1987.

Valget set med en afdanket havnearbejders øjne

Vi har fået en ny øhhh rød? regering, får vi at vide.

Jeg vil tillade mig at stille spørgsmålstegn ved, hvor rød den er. Dertil har, ikke mindst, de radikale fået alt for meget indflydelse.

Næppe var ministertaburetterne fordelt, før den nye regering gik i gang med at skrue forventningerne til forandringer ned. Uanset om politikerne kommer fra S, SF eller de Radikale, så har de travlt med at fortælle os, at vi ikke kan få alt.

Vi har set de første eksempler på deres politiske formåen - efterlønsreformen bliver gennemført og lønmodtagerne på det private arbejdsmarked får at vide, at de skal holde igen med lønkrav, når de skal forhandle nye overenskomster til foråret. Bare for at give et par eksempler.

Det eneste »positive«, den nye regering foreløbig har gjort, er, at den har forlænget den forkortede dagpengeperiode med et halvt år, så de tusindvis af uforskyldt arbejdsløse, der ville have mistet dagpengene den 1. juli næste år, får julen med.

I regeringsgrundlaget skriver den nye regering ikke, om den er imod halveringen af dagpengeperioden, som blev gennemført af Løkke med støtte fra Pia K. og Margrethe Vestager. Der står heller ikke et bogstav om, at det skal blive nemmere at genoptjene dagpengereetten igen.

Både før, under og efter valget er vi blevet tudet ørerne fulde om alle de pligter, vi har.

Men hverken journalisterne fra tv, aviser eller radioen har nogen sinde stillet spørgsmål om hvilke pligter kapitalen har i det her samfund. Journalisterne fungerer reelt som mikrofonholdere for magthaverne.

Kapitalen kræver, at vi uddanner os, og at vi er uddannede. De vil ikke selv betale for uddannelse. De vil ikke betale en ordentlig løn. Ja, de vil overhovedet ikke være med til at betale.

Deres hårdeste arbejde - for de knokler jo, siger de - er at finde ud af, hvor store deres biler skal være, eller hvor mange både de skal have liggende i havnen.

Kapitalen bestemmer også, om og når de fyrer folk, der kommer lidt op i årene. Søger lidt ældre lønmodtagere arbejde, så bestemmer de også, om de har brug for dem. Det har de som regel ikke.

Som de nu snakker om, at der ikke er råd, så havde de »røde politikere« heller ikke svar på, hvor pengene skulle komme fra, når de blev spurgt under valgkampen. De skulle have svaret: vi henter pengene hos dem, som ikke betaler, og dem som outsourcer og lukker vores arbejdspladser, dem der rationaliserer.

Jeg er ikke imod rationalisering, men når man har rationaliseret en plads væk, så har man også rationaliseret en skatteindtægt væk. Arbejdskøberen henter stadig skattefortjenesten hjem fra den maskine, hvor der er blevet én mand mindre. Den fortjeneste beholder arbejdskøberen selv. Den skal i stedet afleveres til staten. Det samme skal ske, når der bliver outsourcet arbejdspladser. Skatteindtægterne fra folk, der bliver fyret i den forbindelse, skal arbejdskøberen også aflevere til staten. Det handler ikke om en skatteforhøjelse, men om skat der stadig skal betales.

Valget var tabt inden valget.

De snakkede om milliarder og milliarder. Det kan almindelige mennesker ikke forholde sig til. Men i det øjeblik betalingsringen omkring hovedstaden blev trukket ind i valgkampen, stod Hjørt Frederiksen nærmest klar med regnemaskinen og kunne fortælle, at det kostede den enkelte pendler 17.000 kroner årligt.

Det var et beløb, der var til at forholde sig til, og Venstre gik frem i meningsmålingerne dag for dag.

Rådet til den nye regering må være, at de begynder at tale i kroner og ører i stedet for milliarder. Mon ikke også de har en regnemaskine?

Kapitalen har ingen pligter i det her samfund, skulle man tro. Anderledes ser det ud for arbejdsløse, kontanthjælpsmodtagere og lavtlønnede, der knokler hele livet. De har pligter ifølge kapitalejerne og Venstre og Konservative. Vi skal stå til rådighed for kapitalen. Men de skal ikke stå til rådighed for os. Bliver der stillet krav, så truer kapitalen bare med at flytte ud af landet.

De plejer at sige arbejdsmarkedets parter, men det er kun den ene part der fyrer.

Kapitalen har pligter. I øjeblikket kører de på, at de kun har rettigheder - hvis ikke vi går ned i løn, så flytter de bare. De vil ikke selv gå ned i løn. De vil heller ikke finde sig i at blive stillet over for krav og pligter om at bidrage.

Nej, valget viste, at de, der vandt, tabte - og de, der tabte, vandt.

*Ivan Hilbert
den afdankede havnearbejder
Brønderslev*

»Amerika er ved at miste grebet«

Det er Newsweeks konklusion fra et interview med USA's forsvarsminister, Robert Gates, som trådte tilbage d. 1. juli. Han siger selv:

»Jeg har tilbragt hele mit voksne liv med USA som en supermagt, som ikke tøver med at spendere, hvad der er nødvendigt for at opretholde denne position. Det havde ingen restriktioner, fordi økonomien var så stærk. Nu er tiderne anderledes.«

»For at sige sandheden, så er det en af de mange årsager til, at det er på tide, at jeg trækker mig tilbage. For at sige det åbent, så kan jeg ikke forestille mig at være en del af en nation, del af en regering ... som er tvunget til dramatisk at reducere vort engagement i resten af verden.« (Newsweek, 27. juni 2011)

En sådan reduktion skete i 1970'erne som følge af det amerikanske nederlag i Vietnam. Den varede kun nogle få år. I 1979/80 påbegyndte præsident Carter og hans sikkerhedsrådgiver, Brzezinsky, en hemmelig krig i Afghanistan. Reagan optrappede krigen og igangsatte Star War oprustningen i 1980erne for at tvinge Sovjetunionen i knæ. Denne oprustning såvel som Bush Snr.'s krig mod Irak i 1990/91 blev i vid udstrækning finansieret af Saudi Arabien, Golf Staterne og vestlige lande.

Efter Sovjetunionens fald reducerede præsident Clinton igen USA's militær, efterretningsvæsen og engagement i verden. De tidligere koldkrigere mistede indflydelse. De fik deres comeback med valget af Bush jnr. og begyndte et nyt engagement under parolen: krig mod terror. Dette engagement lakker nu mod enden, og koldkrigerne har vanskeligheder ved at finde en ny fjende, som kan retfærdiggøre fortsat amerikansk

oprustning. Robert Gates har trukket sig tilbage i protest.

Clintons nedrustning bragte den amerikanske økonomi i balance. Den blev sat overstyr af Bush's krigseventyr i 0'erne. USA er nu den mest forgældede nation i verden og vil ikke i mange år fremover kunne opretholde den dominerende position, det har haft siden 2. verdenskrig. USA har stadig verdens stærkeste økonomi; men som Robert Gates siger, så kan den amerikanske økonomi ikke fortsat finansiere det engagement, som han og hans meningsfæller ønsker. Andre kan eller vil i dag ikke finansiere USA's engagement. Derfor fremtvinger økonomien en amerikansk tilbagetrækning.

Det betyder ikke, at den amerikanske epoke er et afsluttet kapitel. USA er stadig suverænt den stærkeste magt militært og sikkerhedsmæssigt. Dets militær og efterretningsvæsen er stadig engageret overalt i verden. Kun USA har kapacitet til at gribe ind og dirigere i flere verdensdele. Den øvrige vestlige verden og mange andre lande accepterer stadig amerikanske ledelse.

Ingen kan være sikker på, om det kan lykkes mørke kræfter i USA engang i fremtiden igen at samle USA til et fornyet engagement. Politikere af samme støbning som Reagan og Bush Jnr. har stadig stor indflydelse i det amerikanske »establishment«. De repræsenterer den næste generation af koldkrigere og står klar i kulisserne til at gå i spidsen, når der opstår eller skabes en situation, hvor de mener, at verden igen har brug for en stærk leder.

Jacob Jensen
Nordsjælland

Mit folk, mit folk, forstår du?

I krisetider er der ekstra brug for den kommunistiske presse, der vil fortælle sandheden om de mange indgreb og helhedsløsninger.

I 1940 skrev Kaj Munk digtet *Mit folk, mit folk, forstår du?* hvor han aner den kommende besættelse af Danmark.

I digtet bruger han Vesterhavet som et billede på de trængsler, som krigen kom til at betyde for det store flertal af danskere:

»...Århundreder har slidt for fødens bjergning
Og aldrig blev til mer end fattigmand,
mod vest: med skumle bølgers trusler mod os
det blinde krigens land af gys og gru...«

Akvarellen er inspireret af Kaj Munks digt og sælges til fordel for *Skub* til en mindstepris af 300,- kr.

Lars U. Thomsen

